

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСПОРТУ

Кафедра «Фінанси транспорту»

Н. В. Чаленко

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Методичні рекомендації
щодо виконання курсових робіт з дисципліни
«Фінансовий менеджмент» для студентів
напряму підготовки «Фінанси і кредит»
«Облік і аудит» усіх форм навчання

Київ – 2013

УДК 658.15

Чаленко Н.В.

Фінансовий менеджмент: Методичні рекомендації щодо виконання курсових робіт із дисципліни «Фінансовий менеджмент» для студентів напряму підготовки «Фінанси і кредит», «Облік і аудит» усіх форм навчання. – К.: ДЕТУТ, 2013. – 88 с.

Методичні рекомендації спрямовані на ефективне виконання курсової роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент» у студентів напряму підготовки «Фінанси і кредит», «Облік і аудит» усіх форм навчання.

Затверджені та рекомендовані до друку на засіданні кафедри «Фінанси транспорту» (протокол № 1 від 30.08.11 р.) і на засіданні методичної комісії факультету (протокол № 2 від 08.09.11 р.).

Рецензенти: Богомолова Н. І., д.е.н., зав. кафедри «Фінанси транспорту»;
Любенко Н. М., к.е.н., доцент кафедри фінансів КНУТД

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	5
2. ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ	7
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	8
4. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЇЇ ОКРЕМИХ ЧАСТИН	10
5. ОСНОВНІ ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	12
ДОДАТКИ.....	16
А. Рекомендована тематика курсових робіт з дисципліни «Фінансовий менеджмент».....	16
Б. Перелік рекомендованої літератури.....	17
В. Орієнтовні плани рекомендованих тем курсових робіт.....	19
Г. Зразок оформлення титульної сторінки.....	27
Д. Методичні рекомендації щодо виконання курсових робіт.....	29
Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи на тему: «Управління фінансовими результатами підприємства».....	28
Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи на тему: «Діагностика ймовірності банкрутства підприємства та управління його неплатоспроможністю»	44
Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи на тему: «Реструктуризація підприємства в системі антикризового фінансового управління»	76

ВСТУП

Відмова суспільства від системи планової економіки і перехід до ринкової докорінно змінили умови функціонування підприємств. Вони почали реально самостійно управляти своєю господарською діяльністю, одночасно забезпечуючи виживання та стабільність. Це потребує вибору такої моделі управління, яка б відповідала меті підвищення ефективності діяльності й водночас давала б можливість зберегти його стабільність та фінансову незалежність в умовах конкуренції. Основою такої управлінської моделі є систематичне проведення якісного аналізу, завдяки якому можна приймати відповідні рішення. Якість рішень, що приймаються, залежить від якості їх аналітичного обґрунтування, інформаційною основою для якого є фінансова звітність.

Метою курсу «Фінансовий менеджмент» є опанування його теоретичних основ та набуття практичних навичок аналітичної роботи. Вивчаючи предмет, слід прагнути глибоко зрозуміти суть економічних явищ і процесів, їхні взаємозв'язки і взаємозалежності, вміти їх систематизувати і моделювати, визначати вплив чинників, оцінювати результати діяльності, виявляти резерви підвищення ефективності діяльності підприємства та розробляти заходи щодо їх реалізації.

Виконання курсової роботи з курсу «Фінансовий менеджмент» є важливою складовою частиною навчального процесу.

Написання курсової роботи сприяє поглибленому вивченню навчальної дисципліни, подальшій систематизації, розширенню і закріпленню отриманих знань. Разом з тим, виконання курсової роботи сприяє розвитку практичних навичок фінансового аналізу, вмінню аналізувати практичну інформацію, працювати зі спеціальною літературою, довідковими виданнями тощо.

Курсову роботу виконує самостійно кожний студент на підставі даних основних форм звітності підприємства (бажано на базі того, де буде відбуватися дипломне проектування). У процесі написання курсової роботи студент має провести аналіз основних техніко-економічних показників господарювання, самостійно виконати економічні розрахунки, виявити резерви виробництва і згідно з цим обґрунтувати заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства. Доцільним є також узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду здійснення підприємницької діяльності у сфері фінансового менеджменту.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота – це дослідницько-реферативна робота, яка дозволяє студентові набути практичних навичок наукової праці (пошук джерел і робота з ними, реферування наукової літератури, порівняння кількох поглядів на одну проблему, якісна компіляція), виявити рівень знань з певної спеціалізації, продемонструвати вміння самостійно мислити, робити узагальнення та висновки.

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України, курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, набутих студентами за час їхнього навчання, їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Курсова робота повинна бути логічно побудованою й мати характер цілісного й завершеного самостійного дослідження. Традиційно курсова робота має описово-розрахунковий характер і складається зі вступу, основної частини, висновків.

Під час написання курсової роботи студентові необхідно:

- продемонструвати глибоке розуміння теоретичних і організаційних основ фінансового менеджменту;
- вміння працювати з аналітичними даними, формувати бази даних, до яких можна застосувати типові технології і алгоритми фінансових розрахунків щодо окремих аспектів формування і розподілу фінансових ресурсів;
- застосувати системи і методи фінансового менеджменту в процесі дослідження фінансового стану підприємств;
- аналізувати практику прийняття управлінських рішень щодо управління активами, капіталом, прибутком та інвестиціями діючих підприємств.

Обов'язком студента є дотримання встановлених вимог та регламенту виконання курсової роботи.

Мета виконання курсової роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент» – закріплення і поглиблення теоретичних знань, здобутих при вивченні курсу, освоєння методів виконання широкого кола економічних розрахунків і аналітичного обґрунтування одержаних результатів, формування вміння застосовувати їх у практичному вирішенні питань управління підприємством.

Точність формулювання *мети* курсової роботи впливає на обґрунтування її основних завдань, організацію виконання та стиль викладання основних положень. Правильне визначення мети роботи надасть можливість студенту виокремити в ній основний напрям дослідження, упорядкувати пошук і аналіз матеріалу, підвищити якість роботи, уникнути загальних міркувань.

Приклади формулювання мети курсової роботи:

- Мета роботи – обґрунтувати основні напрями управління прибутком на підприємстві.
- Основна мета курсової роботи полягає у розгляді теоретичних положень та особливостей оптимізації структури капіталу підприємства.

На підставі сформульованої мети студент повинен визначити **основні завдання**, які слід розв'язати в процесі виконання роботи. Завдання мають конкретизувати основну мету роботи.

Наявність поставленої мети дослідження дає змогу визначити завдання дослідження, які можуть мати такі складові:

- розгляд та узагальнення певних теоретичних положень, які входять до загальної проблеми дослідження;
- детальний аналіз об'єкта дослідження, виявлення недоліків, причин їх виникнення;
- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення цієї проблеми;
- розробка методичних рекомендацій і пропозицій щодо використання результатів дослідження у практичній діяльності відповідних установ (організацій).

2. ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Об'єкт дослідження – в науці під ним розуміють головне поле докладання зусиль ечених. В одній науці (науковому напрямі) проте може бути кілька об'єктів досліджень, у яких логічно поєднані суть і мета досліджень у цій науці (науковому напрямку).

Об'єкт дослідження даної курсової роботи необхідно формулювати, виходячи з визначення дисципліни «**Фінансовий менеджмент – це управління фінансами підприємств за допомогою системи принципів і методів розробки, реалізації управлінських рішень, безпосередньо пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства та організацією обороту його грошових коштів, спрямоване на досягнення поставленої мети**», теми курсової роботи та особливостей підприємства, за матеріалами якого вона виконується.

Приклади формулювання об'єкта дослідження:

- Об'єкт дослідження – методи фінансового менеджменту на ЗАТ «_____».
- Об'єктом дослідження даної курсової роботи є особливості та інструменти фінансового менеджменту на підприємстві.
- Об'єкт дослідження – система методів розробки та реалізації управлінських рішень в системі фінансового менеджменту на ЗАТ «_____».

Для виконання курсової роботи слід використати фінансову звітність конкретного підприємства.

Студенти денної форми навчання використовують в курсових роботах фактичні матеріали переважно зі статистичних збірників та довідкових видань, а після проходження виробничої практики – звітних матеріалів об'єкта дослідження. Студенти заочної форми навчання переважно використовують в курсових роботах матеріали конкретного підприємства, де вони працюють.

Дієвою допомогою студенту в отриманні вихідної інформації для виконання курсової роботи може бути використання інформації з системи Internet (**www.smida.gov.ua**).

При оформленні курсової роботи використана вихідна інформація подається в додатках.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Процес виконання курсової роботи поділяється на декілька етапів:

- вибір теми курсової роботи та поставлення завдань дослідження;
- вивчення літературних джерел, підбір та обробка інформації;
- формування структури курсової роботи;
- аналіз результатів виконання роботи, формулювання висновків та пропозицій щодо удосконалення об'єкта, який досліджується;
- оформлення курсової роботи;
- захист курсової роботи.

Методичні рекомендації передбачають пояснення щодо послідовного виконання зазначених етапів курсової роботи та містять певні поради щодо оптимальної організації підготовчої роботи, накопичення теоретичних знань і аналітичного їх осмислення.

Вибір теми курсової роботи має починатися з ознайомлення із рекомендованою тематикою курсових робіт. Обрана тема повинна бути близькою до кола питань, які студент має розкрити в своїй науково-дослідній роботі.

Активна робота з вибору теми починається зі спільної наради студентів і викладачів – наукових керівників. Доцільно при цьому врахувати актуальність теми для об'єкта дослідження, професійні інтереси студента та напрямок науково-дослідної роботи, якщо він вже визначився раніше. Вибрана тема затверджується науковим керівником. Подальше її змінення або корегування можливе лише з дозволу наукового керівника при достатньому обґрунтуванні змін студентом.

Рекомендований перелік тем курсової роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент» подано у додатку А.

Для студентів заочної форми навчання тема курсової роботи може бути визначена викладачем за номером нижче приведенного переліку відповідно до номеру в журналі групи.

Студент може запропонувати і таку тему курсової роботи, яка відсутня в рекомендованій тематиці. Однак таке рішення має бути погоджене з науковим керівником. Тема курсової роботи вважається затвердженою, якщо вона погоджена з викладачем-керівником роботи.

В процесі підготовки до написання курсової роботи підбираються статистичні дані та *вивчаються літературні джерела*, складається бібліографія.

Самостійний пошук літературних джерел здійснюється за допомогою бібліотечних каталогів (систематичного, алфавітного), реферативних журналів, бібліографічних довідників. Особливу увагу слід звернути на періодичні видання: газети, журнали, де можна знайти останні результати досліджень спеціалістів. Важливо підібрати джерела сучасної закордонної літератури.

Перелік рекомендованої літератури подано в додатку Б.

Відібрана література підлягає уважному опрацюванню. Попереднє ознайомлення містить огляд змісту, передмови, анотації. Розділи, що мають особливе значення для курсової роботи, старанно обробляють, звертаючи особливу увагу на ідеї та пропозиції щодо вирішення проблемних питань обраної теми, дискусійні питання, наявність різних точок зору і протиріч.

В процесі опрацювання літератури на окремих аркушах або картках роблять конспективні записи, виписки з тексту, цитати, цифровий матеріал. При цьому слід обов'язково робити повні бібліографічні записи джерел: автора, назви книги (статті), видавництва (назви журналу), року видання, обсягу книги (номера журналу), номера сторінки з тим, щоб використати ці записи для підготовки списку використаної літератури та зробити необхідні посилання на джерела в тексті курсової роботи.

Попереднє ознайомлення з літературними джерелами є основою для складання плану курсової роботи.

План містить: вступ; 3 взаємозв'язаних і логічно побудованих розділи, що дозволяють розкрити тему; висновки, перелік використаних джерел, додатки. Самостійно складений студентом план обговорюється з науковим керівником, у разі необхідності коректується і після цього затверджується.

Формування тексту курсової роботи відбувається шляхом систематизації і обробки зібраних матеріалів по кожній позиції плану. В тексті використовуються лише старанно підібрані і цілеспрямовано проаналізовані матеріали.

На цьому ж етапі виконуються обчислення, *обґрунтовуються пропозиції, формулюються висновки*, підбирається ілюстративний матеріал (графіки, рисунки, таблиці). В процесі роботи визначається необхідність доповнення додатковими матеріалами. Одержаний чорновий варіант курсової роботи доповнюється, уточнюються деякі положення, остаточно формулюються всі висновки і пропозиції. Текст курсової роботи повинен бути відредагованим, стилістично витриманим як наукове дослідження.

Остаточне *оформлення курсової роботи* здійснюється відповідно до вимог, які детально описані в одному з наступних розділів методичних вказівок.

Виконана курсова робота у встановлений регламентом термін здається керівникові курсу і після реєстрації передається науковому керівнику для рецензування. У своїй рецензії викладач відмічає позитивні сторони і недоліки курсової роботи, оцінює ступінь самостійності формулювання основних положень та висновків, наявність елементів творчого пошуку та новизни, величину масиву опрацьованої інформації, дотримання вимог щодо змісту та оформлення роботи, а також робить висновки щодо допуску до захисту з попередньою оцінкою за чотирибальною шкалою.

За незадовільної оцінки робота має бути перероблена з урахуванням зауважень рецензента. Вдруге робота здається з попередньою рецензією.

Захист курсових робіт здійснюється за встановленим графіком. Процедура захисту передбачає стислий виклад студентом головних проблем дослідження та їх рішення, відповіді на запитання. До захисту студент отримує

свою роботу, ознайомлюється з рецензією і готується аргументовано відповісти на зауваження та запитання.

У процесі захисту оцінюється глибина знань студентом досліджуваної теми, вміння ним вести дискусію, обґрунтовувати і відстоювати свою точку зору, чітко відповідати на поставлені запитання. Остаточна оцінка вноситься у відомість та залікову книжку студента.

4. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЇЇ ОКРЕМИХ ЧАСТИН

Курсова робота повинна бути логічно побудованою і мати характер цілісного і завершеного самостійного дослідження. Структура і зміст розрахункової курсової роботи чи проекту можуть бути жорстко регламентованими, як це передбачено окремими методичними вказівками.

Традиційно курсова робота має описово-розрахунковий характер і складається зі *вступу, основної частини та висновків*.

Вступ. У вступі обґрунтовується актуальність вибраної теми, дається характеристика сучасного стану досліджуваної проблеми, визначається мета курсової роботи і завдання, вказується предмет та об'єкт дослідження. У вступі варто також звернути увагу на рівень розробленості теми у вітчизняній та закордонній літературі, виділити дискусійні питання та невирішені проблеми. Рекомендований обсяг вступу – 2-3 стор.

Основна частина роботи поділяється на 3 розділи.

Перший з них, як правило, присвячено теоретико-методичним аспектам досліджуваної теми. В даному розділі необхідно розкрити основні поняття предмета дослідження. При цьому необхідно розглянути відмінності та типовість тверджень сучасних авторів щодо сутності та основних елементів проблематики, що розглядається. При розгляді методичного забезпечення оцінки необхідно привести формули розрахунку та дати роз'яснення умовних позначень.

Другий розділ має містити ґрунтовний аналіз стану об'єкта дослідження з використанням методів вертикального, горизонтального та факторного аналізу. Для здійснення такого аналізу доцільно використовувати знання, отримані при вивченні дисципліни «Фінансовий аналіз».

Третій розділ присвячено рекомендаціям та пропозиціям щодо вирішення досліджуваної проблеми. Проте необхідно відмітити, що ці рекомендації повинні мати практичну спрямованість та обґрунтовані відповідними розрахунками. В результаті необхідно визначити вплив пропонованих заходів на основні фінансові показники діяльності підприємства.

Усі ці розділи логічно пов'язані між собою. Теоретичні положення та методичні підходи є основою для аналізу первинних матеріалів або статистичної інформації, рекомендації і висновки базуються на результатах аналізу. Рекомендації можуть стосуватись також теоретико-методологічних

основ, понятійного апарату та інструментарію дослідження. Залежно від особливостей досліджуваної проблеми розділи можуть поєднуватися між собою, наприклад, методичний з аналітичним, аналітичний з проектним тощо. Рекомендований обсяг основної частини – 40–45 стор.

Заключна частина роботи – висновки – це коротке резюме з усього змісту курсової роботи. Тут вміщуються висновки і рекомендації, що показують, якою мірою вирішено завдання і досягнуто мети, сформульованої у вступі. Тому у висновках стисло слід сформулювати основні результати дослідження, узагальнення рекомендацій і пропозицій автора курсової роботи, які повинні бути конкретними і базуватися на аналізі теоретичного і практичного матеріалу. Обсяг заключної частини – 2–3 стор.

Невід’ємною частиною курсової роботи є перелік використаних джерел, який містить перелік всіх джерел, використаних в процесі роботи.

Орієнтовні плани за рекомендованими темами курсових робіт подано в додатку В.

Окремі частини тексту, що мають самостійне значення (об’ємні розрахунки, методики, алгоритми), можуть бути вміщені в додатки.

У додаток доцільно виносити допоміжний матеріал, який при вміщенні в основну частину робить текст громіздким. Це можуть бути: звітність підприємства, проміжні розрахунки, таблиці допоміжних чи вихідних цифрових даних, інструкції, методики, розроблені в процесі виконання роботи, ілюстрації допоміжного характеру, запропоновані форми документів, інші розробки, що рекомендовані до впровадження. *До додатків обов’язково необхідно включити форми фінансової звітності підприємств, що використані для виконання аналітичного розділу.*

Додатки нумерують наскрізно в тому порядку, в якому вони згадуються в тексті. Нумерація додатків здійснюється літерами в алфавітному порядку за виключенням букв: Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

Кожний додаток починається з нової сторінки.

Загальний обсяг курсової роботи не повинен перевищувати 50 сторінок друкованого тексту. Цифровий матеріал повинен бути зведений у таблицях, проаналізований. У разі наведення цифр у тексті, а також висвітлення дискусійних питань потрібно вказати джерело наведених даних.

Теоретичні питання у курсовій роботі повинні займати не більше 1/3 загального обсягу, а 2/3 мають бути підготовлені на підставі вивчення й узагальнення практичного матеріалу з роботи підприємства, відображати результати досліджень та пропозиції щодо поліпшення управління об’єктом дослідження.

Курсова робота, написана тільки на базі літературних джерел без використання практичного матеріалу роботи підприємства, до захисту не допускається та повертається студенту на доопрацювання.

5. ОСНОВНІ ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота має бути стилістично, граматично, а також технічно правильно й акуратно оформлена. Вона комплектується в такій послідовності:

- титульний лист (додаток Г);
- зміст;
- вступ;
- основна частина (3 розділи, а при необхідності – поділені на підрозділи);
- висновки (заклучна частина);
- перелік використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Курсова робота має бути віддрукована чітко, охайно, без помарок та виправлень.

Текст роботи треба розміщувати тільки з одного боку аркуша, на білому папері формату А4 (210х297 мм), залишаючи поля зліва не менше 30 мм, справа – не менше 10 мм, зверху та знизу – не менше 20 мм. Викладення тексту кожного розділу, а також вступу та висновків, переліку використаних джерел, слід починати з нової сторінки.

Розділи позначають порядковими номерами арабськими цифрами (1, 2, 3), підрозділи позначають номером розділу та підрозділу через крапку (1.1, 1.2, або 2.1, 2.2, 2.3 тощо).

Нумерація сторінок має бути наскрізною: номер сторінки проставляється арабськими цифрами у правому верхньому кутку, але на титульному аркуші (перша сторінка курсової роботи) номер проставляти не слід.

Формули, які приводяться в роботі, в рукописному варіанті слід вписувати чорним чорнилом (пастою) і нумерувати арабськими цифрами. Порядковий номер приводиться в круглих дужках праворуч від формули. Він повинен складатися з номера розділу та порядкового номера формули, розділених крапкою. Наприклад: (1.3) означає третю формулу першого розділу.

Допускається й інший підхід до нумерації формул: усі формули, вміщені в текст дипломної роботи, нумеруються наскрізно, підряд з першої до останньої. Нумерацію формул здійснюють окремо від нумерації таблиць та нумерації рисунків.

Цифровий матеріал, який студент вважає за доречне вмістити у текст курсової роботи, як правило, подається у табличній формі. Кожна таблиця повинна мати заголовок (найменування), що відображає її зміст. Нумерація таблиць здійснюється таким чином: справа над заголовком з прописної букви курсивом пишуть слово «Таблиця» та її порядковий номер (знак «№» перед цифрою не ставиться). Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці в даному розділі. Наприклад: *Таблиця 1.3* – третя таблиця першого розділу.

Допускається й інший підхід до нумерації табличного матеріалу: всі таблиці, вміщені у роботу, нумеруються наскрізно, підряд з першої до

останньої. Нумерацію таблиць здійснюють окремо від нумерації формул та нумерації рисунків.

Назва таблиці друкується в наступному рядку по середині напівжирними літерами.

Наприклад:

Таблиця 2.2

Аналіз фінансових результатів діяльності ЗАТ « »

--	--	--	--

При оформленні таблиць слід дотримуватись певних правил. Зокрема, графи таблиці нумерують тільки у тих випадках, коли у тексті є на них посилання або у разі перенесення таблиці та її продовження на наступній сторінці (в цьому разі у правому верхньому кутку сторінки пишуть «Продовження табл. 2.2» і ставлять той самий порядковий номер, не повторюючи заголовка таблиці та найменування граф, вказують номери граф і продовжують таблицю).

Якщо всі показники, вміщені у таблицю, мають одну й ту саму одиницю виміру, то її виносять у заголовок таблиці. Якщо використовуються показники з різними одиницями виміру, то у відповідних графах або рядках таблиці одиниці виміру наводять окремо.

Таблицю вміщують у текст після першого посилання на неї. Розрахункові таблиці, що мають великий обсяг, не рекомендується вміщувати в текст основної частини, доцільніше винести їх у додатки, але з обов'язковими посиланнями на них у тексті.

Посилання в тексті мають бути на всі таблиці. Вміщувати у курсову роботу таблиці, що не мають заголовків, нумерації, або на які відсутні посилання у тексті, не дозволяється.

Ілюстративний матеріал у формі схем, діаграм, графіків тощо, вміщений у основну частину курсової роботи, оформляється таким чином: знизу під ілюстрацією з прописної букви пишуть слово «Рис.», проставляють порядковий номер, ставлять крапку (знак «№» перед цифрою не ставиться). Далі, продовжуючи той самий рядок, з великої літери вписують назву рисунка, яка повинна відображати його зміст.

Нумерація рисунків ведеться окремо від нумерації таблиць та нумерації формул.

Ілюстративний матеріал вміщується у відповідний підрозділ тільки після посилання на нього. В тексті курсової роботи мають бути присутніми посилання на всі вміщені рисунки.

У тексті обов'язкового мають бути зроблені посилання на джерела, з яких була запозичена будь-яка теоретична, статистична інформація, рисунки, таблиці, а також цитати, що їх наведено у курсовій роботі. Посилання на першоджерела можна здійснювати у виносках, що роблять знизу під текстом на відповідній сторінці (у виносці вказуються: прізвище та ініціали автора, найменування джерела, видавництво, рік видання та сторінка). Інший спосіб полягає у використанні квадратних дужок, в яких зазначається порядковий

номер джерела у списку використаної літератури та відповідна сторінка (наприклад: [6, с.17]).

Перелік джерел інформації (список використаних джерел), що була використана під час виконання курсової роботи, укладають у встановленій послідовності:

1. Закони України.
2. Інструкції та нормативні акти, видані Міністерством економіки України, галузевими міністерствами, іншими установами та відомствами.
3. Наукова, навчально-методична, спеціальна література, видана українською або російською мовами.
4. Наукова, навчально-методична, спеціальна література, видана іноземними мовами.

По кожному з перелічених підрозділів списку літератури першоджерела вміщуються у перелік в алфавітному порядку (згідно з українським або латинським – для іншомовних видань – алфавітом).

Додатки до курсової роботи оформляють таким чином: у правому верхньому кутку аркуша з прописної букви пишуть слово «Додаток» та вказують його порядковий номер (знак «№» перед цифрою не ставиться). Послідовність вміщення додатків визначається порядком появи посилань на них у тексті. Нумерація додатків здійснюється наскрізне, підряд, від першого до останнього, арабськими цифрами.

Усі додатки, незалежно від їх характеру (звітні форми, аналітично-розрахункові таблиці, громіздкі ілюстративні схеми, комп'ютерні розрахунки тощо), повинні мати заголовок, у якому відображено зміст інформації, що її має той чи інший додаток.

Оформлена відповідно до сформульованих вимог та повністю укомплектована курсова робота повинна бути переплетена (зброшурована).

На титульній сторінці курсової роботи студент повинен поставити свій підпис і дату подання роботи на кафедру.

За результатами захисту курсової роботи студент отримує оцінку. Оцінка роботи враховує якість його підготовки, теоретичний рівень, ступінь самостійного висвітлення теми.

Критерії визначення оцінки

При захисті роботи виставляється:

- оцінка «відмінно» при всебічному, глибокому, систематизованому висвітленні питання. У відповіді повинен виявлятися творчий підхід та вміння аналізувати, а також вміння використовувати довідкові матеріали, безпомилкові розрахунки;
- оцінка «добре» при достатньо повній і правильній відповіді на запитання. При необхідності повинно бути показано вміння використовувати довідкову літературу. Розрахунки не мають значних помилок;
- оцінка «задовільно» при правильних відповідях на більшу частину поставлених питань. При цьому в розрахунках мають місце різні неprinципові похибки чи помилки;

- оцінка «незадовільно» (робота вважається такою, що не захищена) у разі, якщо студент не володіє методикою розрахунків (при неправильних відповідях на поставленні запитання) чи при наявності принципових помилок у розрахунку. В останньому разі курсова робота повертається на доопрацювання і уточнення розрахунків.

Не виключена можливість таких ситуацій, коли робота виконана й оформлена на досить високому рівні, але відповіді на запитання студента під час роботи мали помилки, були поверховими, непродуманими. Зрозуміло, що у таких випадках оцінка може бути значно знижена, навіть за умов якісної письмової роботи.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

1. Управління системою внутрішніх факторів формування грошових потоків підприємства.
2. Управління рухом та джерелами грошових коштів підприємства.
3. Формування та управління прибутком підприємства.
4. Управління формуванням та розподілом прибутку підприємства.
5. Управління фінансовими результатами підприємства.
6. Управління фінансовими результатами діяльності підприємства на підставі маржинального аналізу.
7. Управління операційним прибутком підприємства.
8. Управління оборотними активами підприємства.
9. Управління необоротними активами підприємства.
10. Дебіторська заборгованість в системі фінансового управління підприємством.
11. Управління та оптимізація структури капіталу підприємств.
12. Методи визначення та управління вартістю капіталу.
13. Порядок формування та управління власним капіталом підприємства.
14. Особливості формування та управління позиковим капіталом.
15. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства.
16. Управління фінансовою стабільністю підприємства.
17. Оцінка та управління фінансовою стійкістю підприємства.
18. Управління діловою активністю підприємства.
19. Управління рентабельністю підприємства.
20. Управління кредиторською заборгованістю підприємства.
21. Діагностика ймовірності банкрутства підприємства та управління його неплатоспроможністю.
22. Фінансові аспекти санації підприємства-боржника.
23. Оцінка ефективності антикризового фінансового управління.
24. Управління кредитоспроможністю підприємства.
25. Управління інвестиційною привабливістю підприємства.
26. Управління портфельними інвестиціями підприємства.
27. Управління реальними інвестиціями підприємства в системі формування фінансових результатів.
28. Реструктуризація підприємств в системі антикризового фінансового управління.
29. Дивідендна політика компанії в системі управління фінансовою діяльністю підприємства.
30. Оцінка та управління фінансовими ризиками підприємства.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативна база

Кабінет міністрів України – www.kmu.gov.ua

Верховна рада України – www.rada.gov.ua

Національний банк України – www.bank.gov.ua

Навчальна література

1. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
2. Бочаров В. В. Современный финансовый менеджмент. – СПб.: Питер, 2006. – 464 с.
3. Бланк И. А. Управление активами и капиталом предприятия. – К.: Эльга, 2003. – 446 с.
4. Бланк И. А. Управление денежными потоками. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – К.: Эльга; Ника-Центр, 2007. – 752 с.
5. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия. – К.: Эльга, 2003. – 469 с.
6. Бланк И. А. Управление прибылью. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – К.: Ника-Центр, 2007. – 766 с.
7. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками: Учебный курс. – К.: Ника-Центр, 2006. – 448 с.
8. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – К.: Эльга; Ника-Центр, 2005. – 653 с.
9. Бригхэм Ю. Ф., Эрхардт М. С. Финансовый менеджмент: Пер. с англ. – 10-е изд. – СПб.; М.; Нижний Новгород; Воронеж: Питер, 2007. – 959 с.
10. Ван Хорн Дж. К., Вахович Дж. М. (мл.). Основы финансового менеджмента. — 12-е изд. — М.; СПб.; К.: Вильямс, 2007. – 1225 с.
11. Верланов Ю.Ю. Фінансовий менеджмент: Навчально-метод. посібник / Миколаївський держ. гуманітарний ун-т ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». – Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 344 с.
12. Герасимчук З. В., Вахович І. М. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. – Вид. 2-ге, переробл. і доп. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 412 с.
13. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 238 с.
14. Деева Н. М. Фінансовий аналіз. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 325 с.
15. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ. – 2001.

16. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута». – 2003.
17. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2001. – 455 с.
18. Крайник О. П., Кленникова З. В. Фінансовий менеджмент: I. Навчальний посібник; II. Збірник вправ. – Львів: Інтеллект, 2001. – 258с.
19. Крайник О. П. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. – Львів: ЛРІДУ НАДУ Інтеллект-Захід, 2005. – 256 с.
20. Крайник О. П., Кленникова З. В. Фінансовий менеджмент // Навч. посібник. Видання 2-ге. – Львів, Інтеллект-Київ ДАКОР, 2007 – 260 с.
21. Краснова В. В., Жнякін Б. О. Фінансовий менеджмент підприємства: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Донецьк: Альфа-прес, 2005. – 208 с.
22. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д., Невмержицька Н. Ю., Невмержицький Я. І. Фінансовий менеджмент: Підручник. – К.: КНЕУ, 2005.
23. Савчук В. П. Финансовый менеджмент. Практическая энциклопедия. – 3-е изд. – К.: Companion Group, 2008. – 880 с.
24. Ситник Л. С. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – 368 с.
25. Стоянова Е.С. и др. Практикум по финансовому менеджменту: Учеб.-деловые ситуации, задачи и решения. – 3-е изд. доп. и перераб. – М.: Перспектива, 2000 – 139 с.
26. Шевчук О. В., Іванчук Р. М., Бікадорова Н. О. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. посібник для організації самост. роботи студ. та магістрантів екон. спец. – Луганськ: Альма-матер, 2008. – 358 с.
27. Школьник І. О., Боярко І. М., Сюркало Б. І. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. – Суми: Університетська книга, 2009. – 301 с.
28. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 439 с.

ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ РЕКОМЕНДОВАНИХ ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ

Тема 1. Управління системою внутрішніх факторів формування грошових потоків підприємства

Вступ

Розділ 1. Сутність грошових потоків підприємства та внутрішні фактори, що їх формують

Розділ 2. Оцінка системи внутрішніх факторів формування грошових потоків на ЗАТ «_____»

Розділ 3. Вдосконалення управління формуванням грошових потоків підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 2. Управління рухом та джерелами грошових коштів підприємства

Вступ

Розділ 1. Сутність та джерела поповнення грошових коштів підприємства

Розділ 2. Оцінка руху та джерел грошових коштів ТОВ «_____».

Розділ 3. Вдосконалення управління грошовими коштами підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 3. Формування та управління прибутком підприємства

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи управління прибутком підприємства в ринкових умовах

Розділ 2. Аналіз формування та використання прибутку ТОВ «_____»

Розділ 3. Шляхи вдосконалення формування та використання прибутку підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 4. Управління формуванням та розподілом прибутку підприємства

Вступ

Розділ 1. Прибуток як результат фінансово-господарської діяльності підприємства

Розділ 2. Оцінка формування та використання прибутку ТОВ «_____»

Розділ 3. Вдосконалення управління прибутком підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 5. Управління фінансовими результатами підприємства

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методичні основи фінансових результатів діяльності підприємства

Розділ 2. Оцінка фінансових результатів діяльності ТОВ «_____»

Розділ 3. Шляхи вдосконалення управління фінансовими результатами підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 6. Управління фінансовими результатами діяльності підприємства на підставі маржинального аналізу

Вступ

Розділ 1. Маржинальний аналіз в системі управління фінансовими результатами підприємства

Розділ 2. Оцінка фінансових результатів ЗАТ «_____»

Розділ 3. Вдосконалення управління фінансовими результатами підприємства з використанням маржинального аналізу.

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 7. Управління операційним прибутком підприємства

Вступ

Розділ 1. Сутність та основні положення формування операційного прибутку підприємства

Розділ 2. Оцінка динаміки та факторний аналіз операційного прибутку підприємства

Розділ 3. Вдосконалення управління операційним прибутком підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 8. Управління оборотними активами підприємства

Вступ

Розділ 1. Сутність та основні характеристики оборотних активів підприємства

Розділ 2. Оцінка ефективності формування та використання оборотних активів ТОВ «_____»

Розділ 3. Підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 9. Управління необоротними активами підприємства

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи необоротних активів підприємства

Розділ 2. Аналіз необоротних активів ВАТ «_____»

Розділ 3. Підвищення ефективності формування та використання необоротних активів підприємства.

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 10. Дебіторська заборгованість в системі фінансового управління підприємством

Вступ

Розділ 1. Дебіторська заборгованість підприємства та основні причини її виникнення.

Розділ 2. Аналіз дебіторської заборгованості ТОВ «_____»

Розділ 3. Оптимізація дебіторської заборгованості підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 11. Управління та оптимізація структури капіталу підприємств

Вступ

Розділ 1. Поняття та основні складові структури капіталу підприємства

Розділ 2. Аналіз структури капіталу ТОВ «_____»

Розділ 3. Оптимізація структури капіталу підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 12. Методи визначення та управління вартістю капіталу

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методичні положення вартості капіталу підприємства

Розділ 2. Оцінка структури та вартості капіталу ТОВ «_____»

Розділ 3. Шляхи оптимізації вартості капіталу підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 13. Порядок формування та управління власним капіталом підприємства

Вступ

Розділ 1. Сутність та складові власного капіталу підприємства

Розділ 2. Аналіз динаміки та структури власного капіталу ТОВ «_____»

Розділ 3. Оптимізація структури власного капіталу підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 14. Особливості формування та управління позиковим капіталом

Вступ

Розділ 1. Позиковий капітал як складова фінансових ресурсів підприємства

Розділ 2. Оцінка динаміки та структури позикового капіталу ТОВ «_____»

Розділ 3. Обґрунтування заходів управління позиковим капіталом підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 15. Управління ліквідністю і платоспроможністю підприємства

Вступ

Розділ 1. Теоретичні та методичні основи ліквідності та платоспроможності підприємства.

Розділ 2. Оцінка та аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.

Розділ 3. Шляхи підвищення ліквідності і платоспроможності підприємства.

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 16. Управління фінансовою стабільністю підприємства

Вступ

Розділ 1. Сутність та методичне забезпечення управління фінансовою стабільністю підприємства

Розділ 2. Оцінка фінансової стабільності ТОВ «_____»

Розділ 3. Вдосконалення управління фінансовою стабільністю підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 17. Оцінка та управління фінансовою стійкістю підприємства

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методичні засади забезпечення фінансової стійкості підприємства

Розділ 2. Аналіз рівня фінансової стійкості ТОВ «_____»

Розділ 3. Основні напрями стратегії забезпечення (зміцнення) фінансової стійкості ТОВ «_____»

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 18. Управління діловою активністю підприємства

Вступ

Розділ 1. Управління діловою активністю підприємства в системі фінансового менеджменту

Розділ 2. Оцінка ділової активності ТОВ «_____»

Розділ 3. Вдосконалення управління діловою активністю підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 19. Управління рентабельністю підприємства

Вступ

Розділ 1. Економічна сутність та види рентабельності

Розділ 2. Оцінка показників рентабельності ТОВ «_____» та їх факторний аналіз

Розділ 3. Шляхи підвищення рентабельності підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 20. Управління кредиторською заборгованістю підприємства

Вступ

Розділ 1. Кредиторська заборгованість як елемент зобов'язань підприємства

Розділ 2. Аналіз динаміки та структури кредиторської заборгованості ТОВ

« _____ »

Розділ 3. Вдосконалення управління кредиторською заборгованістю

підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 21. Діагностика ймовірності банкрутства підприємства та управління його неплатоспроможністю

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методичні основи неплатоспроможності та банкрутства підприємства

Розділ 2. Діагностика ймовірності банкрутства підприємства

Розділ 3. Обґрунтування заходів управління неплатоспроможністю підприємства та запобігання банкрутству

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 22. Фінансові аспекти санації підприємства-боржника

Вступ

Розділ 1. Сутність та основні положення санації підприємства

Розділ 2. Оцінка санаційної спроможності ВАТ « _____ »

Розділ 3. Розробка плану фінансової санації підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 23. Оцінка ефективності антикризового фінансового управління

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методичні положення антикризового управління

Розділ 2. Оцінка фінансового стану та діагностика банкрутства ТОВ

« _____ »

Розділ 3. Підвищення ефективності антикризового фінансового управління на підприємстві

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 24. Управління кредитоспроможністю підприємства

Вступ

Розділ 1. Теоретичні та методичні аспекти кредитоспроможності підприємства

Розділ 2. Оцінка кредитоспроможності підприємства-позичальника

Розділ 3. Шляхи підвищення кредитоспроможності підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 25. Управління інвестиційною привабливістю підприємства

Вступ

Розділ 1. Сутність та основні складові інвестиційної привабливості підприємства

Розділ 2. Оцінка рівня інвестиційної привабливості ТОВ «_____»

Розділ 3. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 26. Управління портфельними інвестиціями підприємства

Вступ

Розділ 1. Поняття та види портфельних інвестицій

Розділ 2. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства

Розділ 3. Обґрунтування формування портфеля інвестицій ТОВ «_____»

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 27. Управління реальними інвестиціями підприємства в системі формування фінансових результатів

Вступ

Розділ 1. Теоретичні положення реальних інвестицій

Розділ 2. Оцінка інвестиційної привабливості ТОВ «_____»

Розділ 3. Обґрунтування підвищення ефективності реальних інвестицій

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 28. Реструктуризація підприємства в системі антикризового фінансового управління

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи реструктуризації підприємства

Розділ 2. Оцінка внутрішніх передумов реструктуризації ТОВ «_____»

Розділ 3. Обґрунтування заходів антикризового фінансового управління на підприємстві

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 29. Дивідендна політика компанії в системі управління фінансовою діяльністю підприємства

Вступ

Розділ 1. Сутність дивідендів та дивідендної політики підприємства

Розділ 2. Оцінка ефективності дивідендної політики ВАТ «_____»

Розділ 3. Обґрунтування оптимальної дивідендної політики підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

Тема 30. Оцінка та управління фінансовими ризиками підприємства

Вступ

Розділ 1. Роль та місце фінансових ризиків в системі фінансового менеджменту

Розділ 2. Оцінка фінансових ризиків ТОВ «_____»

Розділ 3. Шляхи мінімізації фінансових ризиків підприємства

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСПОРТУ

Кафедра «Фінанси транспорту»

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Фінансовий менеджмент»

на тему:

«Управління ліквідністю і платоспроможністю підприємства»

Виконав: студент(ка) групи _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник:

(прізвище, ім'я, по батькові)

Київ – 2011

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи на тему:
«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА»

Вступ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та характеристика фінансових результатів підприємства

1.2. Відносні показники фінансових результатів діяльності підприємства

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ

«_____»

2.1. Загальна характеристика та оцінка фінансових результатів діяльності ТОВ «_____»

2.2. Факторний аналіз прибутку

2.3. Аналіз показників рентабельності

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

ВИСНОВКИ

Перелік використаних джерел

Додатки

ВСТУП

У вступі слід надати інформацію щодо актуальності обраної теми дослідження, мети і завдання, предмета, об'єкта і методів дослідження, а також практичного значення результатів дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та характеристика фінансових результатів підприємства

Рівень ефективності господарської діяльності будь-якого підприємства визначають фінансові результати, отримані внаслідок цієї діяльності. Це можуть бути як прибуток, так і збитки.

Необхідно зазначити, що позитивний фінансовий результат діяльності підприємства характеризується абсолютними і відносними показниками, сумою отриманого прибутку і рівнем рентабельності.

З метою підвищення ефективності управління прибутковістю підприємству необхідно систематично здійснювати аналіз формування, розподілу та використання прибутку. Результати аналізу фінансових результатів мають важливе значення не лише для підприємства, а й для зовнішніх користувачів: фінансових органів, комерційних банків, податкових органів, акціонерів, власників, менеджерів тощо.

Слід розкрити актуальність питання, зокрема те, що прибуток є джерелом нарощування власного капіталу підприємства, виплат дивідендів акціонерам

(пайовикам), створення фондів підприємства тощо. За величиною прибутку підприємства та ефективністю використання визначається його рейтинг. Разом з тим прибуток є інструментом управління діяльністю підприємства. На підставі результатів аналізу прибутковості приймаються управлінські фінансові рішення, спрямовані на підвищення ефективності функцій, що виконує прибуток – оціночної, розподільчої, стимулюючої.

Треба визначити сутність поняття прибутку відповідно до нових стандартів, розглянувши окремі статті форми № 2 «Звіт про фінансові результати».

Дайте характеристику та порядок формування прибутків: валового, операційного, від звичайної діяльності та чистого.

1.2. Відносні показники фінансових результатів діяльності підприємства

Рентабельність (від нім. **rentabel** – дохідність, прибутковість) – це рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках. Підприємство вважають рентабельним, якщо доходи від реалізації продукції (робіт, послуг) покривають витрати виробництва і, крім того, забезпечує суму прибутку, достатню для нормального функціонування підприємства.

Об'єктом оцінки рентабельності є будь-яке підприємство, а суб'єктами можуть виступати як працівники підприємства, так і сторонні для підприємства аналітики.

Основні завдання аналізу (оцінки) рентабельності:

- оцінити ефективність діяльності підприємства на поточний момент;
- виявити зміни рентабельності протягом певного періоду;
- визначити чинники, які вплинули на зміну рентабельності;
- визначити резерви зростання рентабельності.

Основними джерелами інформації для проведення аналізу рентабельності є Баланс (ф. № 1), Звіт про фінансові результати (ф. № 2), Звіт про рух грошових коштів (ф. № 3), Звіт про власний капітал (ф. № 4), Примітки до річної фінансової звітності (ф. № 5), статистична звітність та деякі інші форми фінансової звітності підприємства.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ

«_____»

2.1. Загальна характеристика та оцінка фінансових результатів діяльності ТОВ «_____»

Розділ необхідно почати з характеристики аналізованого підприємства. Надається загальна інформація про назву, сферу діяльності, форму власності та правовий статус підприємства.

Фінансові результати діяльності підприємства формуються поступово протягом звітного періоду. Розмір і характер прибутків і збитків за кожний період діяльності підприємства є найважливішими підсумковими показниками його роботи.

Аналіз фінансових результатів підприємства передбачає дослідження динаміки та структури фінансових результатів його діяльності, дозволяє визначити фактори, що вплинули на формування величини чистого прибутку (збитку) підприємства.

Аналіз кожної складової прибутку підприємства має не абстрактний, а цілком конкретний характер, а тому дозволяє власникам і акціонерам обирати пріоритетні напрями активізації діяльності підприємства. Іншим учасникам ринкових відносин аналіз фінансових результатів дає можливість виробити необхідну стратегію поведінки, спрямовану на мінімізацію втрат і фінансового ризику від інвестицій у дане підприємство.

У процесі аналізу на першому етапі необхідно оцінити рівень і динаміку фінансових результатів; дослідити структуру прибутку звітного періоду; зміну окремих складових та їх вплив на суму прибутку, зміну темпів зростання прибутку в розрізі окремих складових частин (горизонтальний аналіз) тощо.

У процесі аналітичного дослідження необхідно оцінити динаміку прибутку, який у ринкових умовах має не директивний, а прогнозний характер на найближчу перспективу. Такий план враховує реальні можливості підприємства отримувати прибуток, а отже є інструментом перспективного аналізу.

Для оцінки рівня показників фінансових результатів діяльності заповнюється аналітична таблиця 2.1, у якій використовуються дані фінансової звітності (зокрема ф. № 2 «Звіт про фінансові результати») господарюючого суб'єкта.

Аналіз рівня показників фінансових результатів діяльності, тис. грн

Показник	Значення показника		Зміна показника	
	попередній рік	звітний рік	абс.	%
Доход від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
Податок на додану вартість				
Інші вирахування з доходу				
Чистий доход від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)				
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)				
Валовий прибуток (збиток)				
Інші операційні доходи				
Адміністративні витрати				
Витрати на збут				
Інші операційні витрати				
Прибуток (збиток) від операційної діяльності				
Доход від участі в капіталі				
Інші фінансові доходи				
Інші доходи				
Фінансові витрати				
Інші витрати				
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування				
Податок на прибуток від звичайної діяльності				
Чистий прибуток (збиток)				

Після оцінки динаміки фінансових результатів необхідно провести аналіз їх структури. Але перед цим доцільно проаналізувати структуру доходів і витрат, понесених для отримання цих доходів, адже у ході їх порівняння й визначаються фінансові результати. Аналіз структури доходів і витрат і їх динаміки свідчать про доцільність здійснених витрат у порівнянні з отриманими доходами. Поряд з витратами аналізується також структура вирахувань з доходу (непрямі податки, знижки тощо). Для оцінки структури доходів, витрат (вирахувань) і фінансових результатів також використовуються дані Звіту про фінансові результати і складаються аналітичні таблиці (2.2 та 2.3).

Таблиця 2.2

Аналіз структури доходів підприємства ТОВ «_____»

№ з/п	Показники	попередній рік		звітний рік		Відхилення		
		сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	%	пунктів структури
1	Доход (виручка) від реалізації продукції							
2	Інші операційні доходи							
3	Доход від участі в капіталі							
4	Інші фінансові доходи							
5	Інші доходи							
6	Надзвичайні доходи							
	Усього доходів							

Таблиця 2.3

Структура витрат і вирахувань підприємства

№ з/п	Показники	попередній рік		звітний рік		Відхилення		
		сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	%	пунктів структури
1	Податок на додану вартість							
2	Акцизний збір							
3	Інші вирахування з доходу							
4	Собівартість реалізованої продукції							
5	Адміністративні витрати							
6	Витрати на збут							
7	Інші операційні витрати							
8	Фінансові витрати							
9	Втрати від участі в капіталі							
10	Інші витрати							
11	Податок на прибуток від звичайної діяльності							
12	Надзвичайні витрати							
	Усього витрат і вирахувань							

За табл. 2.4 виконати аналіз формування чистого прибутку підприємства.

Таблиця 2.4

Аналіз формування чистого прибутку ТОВ «_____»

№ з/п	Показники	Значення показника		Відхилення	
		попередній рік	звітний рік	абс.	%
1	Чистий дохід				
2	Валовий прибуток (збиток)				
3	Прибуток від операційної діяльності				
4	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування				
5	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності				
6	Чистий прибуток				

Розглянути, які фактори вплинули на прибуток від звичайної діяльності (за табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз структури прибутку від звичайної діяльності до оподаткування ТОВ «_____»

№ з/п	Види прибутку	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення, %
1	Прибуток (збиток) від операційної діяльності			
2	Прибуток від участі в капіталі			
3	Прибуток (збиток) від інших фінансових операцій			
4	Прибуток (збиток) від іншої діяльності			
5	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності (до оподаткування)			

2.2. Факторний аналіз прибутку ТОВ «_____»

Факторний аналіз – це методика комплексного системного вивчення і вимірювання впливу чинників на величину результативних показників.

Одним із прийомів проведення факторного аналізу є прийоми елімінування. Елімінувати означає усунути, вилучити вплив усіх чинників крім одного на величину результативного показника.

Використовуючи цей прийом, на підставі даних табл. 2.1 необхідно визначити вплив кожного чинника на прибуток від реалізації.

Вплив факторних показників на прибуток (результативний показник) можна подати у вигляді адитивної моделі

$$\Pi = B - C - AB - B3 - IOB + \Phi D - \Phi B - \text{ПНП},$$

де B – виручка від реалізації продукції;

C – собівартість реалізованої продукції;

AB – адміністративні витрати;

$B3$ – витрати на збут;

IOB – інші операційні витрати;

ΦD – фінансові доходи;

ΦB – фінансові витрати;

ПНП – податок на прибуток;

ЧП – чистий прибуток.

Як відомо, розмір виручки від реалізації залежить від таких коефіцієнтів, як ціна реалізованої продукції, частка кожного виду продукції в загальному обсязі реалізації та кількість реалізованої продукції. Таку залежність можна відобразити за формулою:

$$B = N \cdot \text{УД} \cdot \text{Ц},$$

де УД – показник структури реалізованої продукції;

N – обсяг реалізованої продукції;

Ц – ціна продукції.

Факторна модель собівартості реалізованої продукції матиме такий вигляд:

$$C = N \cdot \text{УД} \cdot B_3, \text{ де}$$

B_3 – змінні витрати на виробництво одиниці продукції (собівартість одиниці).

Звіт про фінансові результати не дає можливості визначити вплив усіх перелічених чинників на фінансовий результат з причини відсутності даних про частку реалізованої та виробленої продукції, обсягу випуску й реалізації, ціни, собівартості одиниці продукції. Однак це можна зробити на підставі середнього індексу ціни (визначити вплив на розмір чистого прибутку зміни цін, обсягів реалізованої та виробленої продукції).

Необхідно визначити вплив чинників на зміну виручки від реалізації. Загальну зміну виручки від реалізації обчислюють за формулою:

$$\Delta B_{\text{заг}} = B_1 - B_0,$$

де B_1, B_0 – відповідно виручка за звітний і базовий періоди.

Ця зміна є результатом впливу двох чинників: ціни реалізації й обсягу реалізованої продукції (з урахуванням структури). Вплив цих чинників можна

визначити так:

$$\Delta B^{\text{ц}} = B_1 - B_0 : I_{\text{ц}}$$

$$\Delta B_{\text{НУД}} = B_1 : I_{\text{ц}} - B_0,$$

де $I_{\text{ц}}$ – індекс цін.

Аналогічно розраховують вплив чинників на зміну собівартості реалізованої продукції

$$\Delta C_{\text{заг}} = C_1 - C_0,$$

де C_1, C_0 – відповідно собівартість у звітному і базовому періодах.

Припустимо, що собівартість одиниці продукції змінилася лише за рахунок зовнішніх чинників, а саме за рахунок загальної зміни цін. Тоді:

$$\Delta C_{(\text{Нз пер.})} = C_1 - C_0 : I_{\text{ц}}$$

$$\Delta C_{\text{НИУД}} = C_1 : I_{\text{ц}} = \Delta C_{(\text{Нз пер.})} = \Delta C_{\text{заг}} - \Delta C_{(\text{ц з пер.})}$$

Зміна цін впливає на чистий прибуток через виручку і собівартість. Вплив зміни цін на розмір чистого прибутку в складі виручки і собівартості має різноспрямований характер: зростання виручки від реалізації продукції сприяло збільшенню чистого прибутку, а зростання собівартості призвело до зменшення прибутку. З урахуванням цього, вплив зміни цін на розмір чистого прибутку можна визначити так:

$$\Delta \Pi_{\text{ц}} = \Delta B_{\text{ц}} - \Delta C_{\text{ц (з пер.)}}$$

Необхідно розрахувати вплив на зміну розміру чистого прибутку інших чинників – вплив зміни розмірів адміністративних витрат, витрат на збут і інших операційних витрат.

При визначенні впливу даного чинника потрібно врахувати, що він є чинником зворотного впливу щодо прибутку. У зв'язку з цим у розрахункову формулу додається знак «-», тобто:

$$\Delta \Pi_{\text{р}} = - [/AB_1 + BZ_1 + IOB_1 / - /AB_0 + BZ_0 + IOB_0 /],$$

де $\Pi_{\text{р}}$ – зміна чистого прибутку за рахунок зміни величини вказаних витрат.

Вплив зміни величини фінансових доходів на зміну розміру чистого прибутку визначають за формулою:

$$\Delta \Pi_{\text{ФД}} = \Phi D_1 - \Phi D_0,$$

де $\Delta \Pi_{\text{ФД}}$ – зміна чистого прибутку за рахунок зміни суми фінансових доходів;

$\Phi D_1, \Phi D_0$ — відповідно фінансовий дохід звітному й базового періодів.

Вплив цього показника розраховується за даними табл. 2.1.

Вплив зміни величини фінансових витрат можна визначити за формулою:

$$\Delta \Pi_{\text{ФВ}} = -(\Phi B_1 - \Phi B_0),$$

де $\Delta \Pi_{\text{ФВ}}$ – зміна чистого прибутку за рахунок зміни розміру фінансових витрат;

$\Phi B_1, \Phi B_0$ – відповідно фінансові витрати у звітному й базовому роках.

Вплив суми сплаченого податку на чистий прибуток можна визначити за формулою:

$$\Delta \Pi_{\text{ПП}} = -(\text{ПП}_1 - \text{ПП}_0),$$

де $\Delta \Pi_{\text{ПП}}$ – зміна чистого прибутку за рахунок змін величини сплаченого податку на прибуток.

Узагальнити вплив чинників, що впливають на розмір чистого прибутку (табл. 2.6).

Зведена таблиця впливу факторів на чистий прибуток ТОВ «_____»

№ з/п	Показники	Сума, тис. грн
1	Зміна цін	
2	Обсяг реалізованої продукції	
3	Обсяг виробленої продукції	
4	Адміністративні витрати	
5	Витрати на збут	
6	Інші операційні витрати	
7	Інші операційні доходи	
8	Фінансові доходи	
9	Фінансові витрати	
10	Інші доходи	
11	Інші витрати	
12	Податок на прибуток	
	Усього	

Використовуючи результати табл. 2.6, виявити чинники, що негативно вплинули на обсяг чистого прибутку підприємства.

2.3. Аналіз показників рентабельності ТОВ «_____»

Кінцеві результати діяльності характеризуються не лише абсолютними показниками прибутку або збитку. Суб'єкти господарювання, які зацікавлені у віддачі від використання ресурсів і вкладеного капіталу, аналізують співвідношення отриманого ефекту з понесеними витратами (використаними ресурсами). Для цього обчислюються відносні показники ефективності: рентабельності (яка іноді ототожнюється з прибутковістю і доходністю) та окупністю (покриття).

Показники рентабельності більш повно, ніж прибуток, відображають результати діяльності підприємства; вони використовуються як інструменти інвестиційної, цінової політики тощо.

Усі показники рентабельності можна поділити на чотири основні групи:

- показники рентабельності щодо реалізації;
- показники рентабельності щодо активів;
- показники рентабельності щодо власного капіталу та зобов'язань;
- показники рентабельності витрат і продукції.

Перша група містить такі показники:

1. Рентабельність за валовим прибутком (маржинальним доходом). Визначається як відношення валового прибутку (маржинального доходу) до чистого доходу і розраховується таким чином:

$$R_{\text{вп}} = \frac{\text{ряд.050 ф.№ 2}}{\text{ряд.035 ф.№ 2}}$$

Показує, скільки валового прибутку припадає на 1 грн чистої виручки.

2. Рентабельність за операційним прибутком ($R_{оп}$). Визначається як відношення суми операційного прибутку до чистого доходу (виручки) від реалізації і розраховується таким чином:

$$R_{оп} = \frac{\text{ряд.100 ф.№2}}{\text{ряд.035 ф.№2}}.$$

Збільшення рентабельності за операційним прибутком позитивно характеризує динаміку прибутковості підприємства. Чим вище цей показник, тим краще.

3. Рентабельність за чистим прибутком ($R_{чп}$). Визначається як відношення суми чистого прибутку (ЧП) до чистого доходу (виручки) від реалізації і розраховується таким чином:

$$R_{чп} = \frac{\text{ряд. 220 ф.№2}}{\text{ряд.035 №2}}.$$

Друга група містить такі показники:

1. Рентабельність активів (R_A). Визначають як відношення чистого прибутку до середньої величини активів підприємства (А) і розраховується за формулою:

$$R_A = \frac{\text{ряд. 220 ф.№2}}{\left[(\text{ряд.280 гр.3} + \text{ряд.280 гр.4}) \text{ф.№1} \right] : 2}.$$

2. Термін окупності активів (інвестицій) (ТОА(I)). Визначається відношенням 100 % до рентабельності активів, вираженої у процентах і розраховується за формулою:

$$\text{ТОА(I)} = \frac{100\%}{R_A \%}.$$

Отримані результати розрахунку показують за який термін окупляться всі активи підприємства, враховуючи досягнутий їх рівень рентабельності за аналізований період.

3. Рентабельність необоротних активів ($R_{НА}$). Визначається як відношення чистого прибутку до середньої величини необоротних активів (НА) і розраховується за формулою:

$$R_{НА} = \frac{\text{ряд. 220 ф.№2}}{\left[(\text{ряд.080 гр.3} + \text{ряд.080 гр.4}) \text{ф.№1} \right] : 2}.$$

4. Термін окупності необоротних активів (ТОНА). Визначається як відношення 100 % до рентабельності необоротних активів у процентах ($R_{НА}\%$) і розраховується за формулою:

$$\text{ТОНА(I)} = \frac{100\%}{R_{НА} \%}.$$

5. Рентабельність оборотних активів в R_{OA} . Визначається як відношення чистого прибутку до середньої величини оборотних активів (ОА) і розраховується за формулою:

$$R_{OA} = \frac{\text{ряд. 220 ф. № 2}}{\left[(\text{ряд. 260 гр. 3} + \text{ряд. 260 гр. 4}) \text{ ф. № 1} \right] : 2}$$

6. Термін окупності оборотних активів (ТООА). Визначається як відношення 100 % до рентабельності оборотних активів у процентах ($R_{OA}\%$):

$$\text{ТООА} = \frac{100\%}{R_{OA} \%}$$

7. Рентабельність виробничих фондів. Визначається як відношення валового або чистого прибутку до середньої величини виробничих фондів (ВФ) і розраховується за формулою:

$$R_{ВФ} = \frac{(\text{ряд. 050 ф. № 2})}{\text{ф. № 1 (гр. 3 + гр. 4) : 2 за ряд. 030, 100, 120}}$$

Показує, скільки валового (чистого) прибутку припадає на кожну гривню виробничих ресурсів (фондів) підприємства.

Третя група містить такі показники:

1. Рентабельність власного капіталу ($R_{ВК}$). Визначається як відношення чистого прибутку і розраховується за формулою:

$$R_{ВК} = \frac{\text{ряд. 220 ф. № 2}}{\left[(\text{ряд. 380 гр. 3} + \text{ряд. 380 гр. 4}) \text{ ф. № 1} \right] : 2}$$

2. Термін окупності власного капіталу (ТОВК). Визначається як відношення 100 % до рентабельності власного капіталу, виражену у процентах ($R_{ВК}\%$):

$$\text{ТОВК} = \frac{100\%}{R_{ВК} \%}$$

3. Рентабельність позикового капіталу ($R_{ПК}$). Визначається як відношення чистого прибутку до середньої величини позикового капіталу (ПК) і розраховується за формулою:

$$R_{ПК} = \frac{\text{ряд. 220 ф. № 2}}{\text{ф. № 1 (гр. 3 + гр. 4) : 2 за розд. III і IV ПБ}}$$

4. Термін окупності позикового капіталу (ТОПК). Визначається як відношення 100 % до рентабельності позикового капіталу, у процентах ($R_{ПК}\%$):

$$\text{ТОПК} = \frac{100\%}{R_{ПК} \%}$$

5. Рентабельність діяльності підприємства ($R_{Д}$). Визначається як відношення прибутку від звичайної діяльності (ПЗД) до середньої величини власного та позикового капіталу або суми всіх активів (валюти балансу) і розраховується за формулою:

$$R_d = \frac{\text{ряд. 190 ф. № 2}}{[\text{ф. № 1 (ряд. 280 гр. 3 + ряд. 280 гр. 4)}] : 2}$$

Визначає, скільки прибутку одержало підприємство на 1 грн капіталу, тобто характеризує ефективність використаних ресурсів підприємства.

Четверта група містить такі показники:

1. Рентабельність операційних витрат ($R_{ОВ}$). Визначається як відношення прибутку від операційної діяльності (ПОД) до величини операційних витрат (ОВ) і розраховується за формулою:

$$R_{ОВ} = \frac{\text{ПОД}}{\text{ОВ}}$$

Являє собою витратний показник рентабельності. Характеризує прибутковість операційних витрат. Показує, скільки прибутку припадає на 1 грн понесених операційних витрат, тобто чи вигідно для підприємства виконання робіт, надання послуг, продажу товарів, понесених інших витрат операційної діяльності.

2. Рентабельність продукції за валовим прибутком ($RII_{ВП}$). Визначається як відношення валового прибутку (ВП) до собівартості реалізованої продукції (СРП) і розраховується за формулою:

$$RII_{ВП} = \frac{\text{ряд. 050 ф. № 2}}{\text{ряд. 040 ф. № 2}}$$

Показує, скільки прибутку припадає на 1 грн собівартості реалізованої продукції. Характеризує прибутковість (вигідність) виробництва продукції, виконання, надання послуг або продажу товарів.

3. Рентабельність витрат діяльності (КВЗД). Визначається як відношення загального прибутку від звичайної діяльності (ПЗД) до всіх витрат від звичайної діяльності (ВЗД):

$$\text{КВЗД} = \frac{\text{ряд. 190 ф. № 2}}{\sum \text{ряд. (040, 070, 080, 090, 140, 150, 160) ф. № 2}}$$

Характеризує витратну рентабельність, показує, скільки прибутку припадає на кожну гривню всіх понесених за звітний період витрат.

Результати розрахунку показників рентабельності необхідно звести в табл.2.7.

Показники рентабельності ТОВ «_____»

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Зміна
Рентабельність за валовим прибутком			
Рентабельність за операційним прибутком			
Рентабельність за чистим прибутком			
Рентабельність активів			
Рентабельність необоротних активів			
Рентабельність оборотних активів			
Рентабельність виробничих фондів			
Рентабельність власного капіталу			
Рентабельність позикового капіталу			
Рентабельність діяльності підприємства			
Рентабельність операційних витрат			
Рентабельність продукції за валовим прибутком			
Рентабельність витрат діяльності			

Виконати аналіз всіх представлених показників рентабельності підприємства.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

На підставі аналізу фінансових результатів підприємства, розробити заходи щодо удосконалення їх управління.

Системний підхід до управління прибутком передбачає дослідження способів організації підсистем в єдине ціле і вплив процесів функціонування системи в цілому на окремі її ланки. Спрощена схема системного підходу до управління прибутком представлена на рис. 3.1.

Необхідно зазначити, що система управління прибутком буде оптимальною тільки в тому разі, коли цілі кожної підсистеми будуть визначатись глобальними цілями розвитку підприємства в цілому.

В загальному вигляді прибуток визначається як різниця між сумою доходів та витратами на виробництво і реалізацію продукції з урахуванням збитків від різних господарських операцій. Таким чином, прибуток формується в результаті взаємодії багатьох компонентів.

Рис. 3.1. Складові системи управління прибутком

Основними завданнями управління прибутком є:

1. Виявлення резервів збільшення прибутку за рахунок виробничої діяльності, інвестиційних і фінансових операцій.
2. Виявлення резервів нарощування прибутку за рахунок оптимізації постійних і змінних витрат, обґрунтування облікової політики підприємства, цінової політики, податкової політики.
3. Оцінювання прибутковості виробничої і комерційної діяльності.
4. Визначення підприємницького ризику.
5. Зміцнення конкурентних позицій підприємства за рахунок підвищення ефективності розподілу і використання прибутку.

ВИСНОВКИ

Висновки мають містити узагальнення і підсумки за кожним розділом роботи. Слід звернути увагу на особливо важливі фінансові аспекти діяльності підприємства, ще раз підкресливши важливість управління його фінансовими результатами.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
2. Быковский В. В., Мартынова Н. В., Минько Л. В., Пархоменко В. Л., Быковская Е. В. Технологии финансового менеджмента: Учебное пособие. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2008. – Ч.1. – 80 с.
3. Глен Арнольд. Руководство по корпоративным финансам: Пер. с англ. – Днепропетровск, 2007.
4. Гриньова В. М., Коюда В. О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання – Прес, 2004. – 424 с.
5. Деева Н. М., Дедіков О. І. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К., 2007.
6. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М.І.Горбатюк/ За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001.
7. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2003.
8. Економіка підприємства: Підручник/ За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001.
9. Ізмайлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2003. – 148 с.
10. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
11. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – Харків, 2007.
12. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2003. – 278 с.
13. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.
14. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: Підручник. – К.: Видавничий дім «Скарби», 2002.
15. Планування діяльності підприємства: Навч. метод. посібник / За ред. Москалюка В.Є. – К.: КНЕУ, 2002.
16. Покропивний С.Ф., Соболь С.М., Швиданенко Г.О. Бізнес-план: технологія розробки і обґрунтування: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999.

17. *Савчук В.П.* Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент. – 3-е изд. – К. Companion Group, 2008. – 880 с.
18. *Тарасюк Г. М., Шваб Л. Г.* Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2003.
19. *Терещенко О.О.* Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003.
20. *Управление финансами: бизнес-курс МВА* / Под ред Дж. Лесли Ливингстона и Теодора Гроссмана: Пер. с англ. – М., 2008. – 837 с.
21. *Хиггинс Роберт С.* Финансовый анализ: инструменты для принятия бизнес-решений: Пер. с англ. – М., 2007.
22. *Швиданенко Г. О., Олексик О. І.* Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002.
23. *Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С., Негашев Е. В.* Методика финансового анализа. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 208 с.
24. *Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.* / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Бурк, Н. Ю. Калач та ін. – К.: КНЕУ, 2001.
25. *Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін; 3-тє вид., перероб. та доп.* – К.: КНЕУ, 2001. – 460 с.

Додатки

У додатках можуть наводитись детальні графічні зображення, таблиці статистичних даних, а також аналітичні таблиці, які були використані при написанні роботи, але розміщення яких безпосередньо в ній є недоцільним.

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи на тему:
«ДІАГНОСТИКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА ТА
УПРАВЛІННЯ ЙОГО НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ»

ВСТУП

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ
НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА**

- 1.1. Основні поняття неплатоспроможності та банкрутства підприємства
- 1.2. Інформаційне забезпечення аналізу фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства

**РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА
ПІДПРИЄМСТВА**

- 2.1. Аналіз структури балансу
- 2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства
- 2.3. Аналіз фінансової стійкості підприємства
- 2.4. Аналіз ділової активності підприємства

**РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ УПРАВЛІННЯ
НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЗАПОБІГАННЯ
БАНКРУТСТВУ**

ВИСНОВКИ

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

У вступі слід надати інформацію щодо актуальності обраної теми дослідження, мети і завдання, предмета, об'єкта і методів дослідження, а також практичного значення результатів дослідження.

РОЗДІЛ 1.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА
БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА**

**1.1. Основні поняття неплатоспроможності та банкрутства
підприємства**

На нинішньому етапі банкрутство підприємств є суттєвою проблемою для економіки України, яка викликана значною мірою зовнішніми щодо підприємств причинами. Через масовий характер дана проблема може істотно позначитися на платоспроможності не тільки окремих галузей і підгалузей, але й економіки країни в цілому. У зв'язку з цим проблема запобігання неплатоспроможності підприємств – важливий етап в їх управлінні і забезпеченні стійкого функціонування.

Проблема запобігання неплатоспроможності підприємств ще далека від свого вирішення. У першу чергу це стосується завдання своєчасного визначення настання фази неплатоспроможності підприємства і прогнозування її зміни.

Необхідно зазначити, що платоспроможність у вузькому розумінні – наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів достатніх для розрахунків по кредитній заборгованості, що потребує негайного погашення. У широкому – підприємство неплатоспроможне, коли не може виконувати зобов'язань перед кредиторами і потребує санаційних заходів або визнання банкрутом. Для банків, страхових компаній – платоспроможність лише в широкому розумінні. Основні ознаки платоспроможного підприємства: наявність на розрахунковому рахунку достатнього обсягу коштів, відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

В роботі необхідно проаналізувати існуючі відмінності в трактуваннях поняття «платоспроможність».

Для економістів та аналітиків важливим є ретельне вивчення рівня платоспроможності і водночас неплатоспроможності. Найчастіше основними причинами неплатоспроможності є:

- 1) невиконання плану з випуску та реалізації продукції;
- 2) високий процент оподаткування;
- 3) недотримання режиму економії, перевитрати у собівартості;
- 4) відволікання коштів у наднормативні запаси сировини, матеріалів, готової продукції;
- 5) недовиконання плану прибутків і як результат – нестача власних джерел самофінансування. Тут керівництву підприємства треба таким чином організувати діяльність підприємства, щоб не допускати цих відхилень.

Необхідно розрізнити поняття «неплатоспроможність» і «банкрутство».

Банкрутство – процес, коли майно особистості (в юридичному сенсі – індивідуума чи організації), нездатної оплатити борги, забирається за рішенням суду і розподіляється по справедливості між кредиторами після попередніх сплат, таких як податки і заробітна плата працівникам організації-банкрута. Процес може бути ініційований або особою-боржником (добровільне банкрутство), або будь-ким з кредиторів, якому боржник не може виплатити борг (вимушене банкрутство). Доти, доки банкрут не розрахується з боргами, його фінансова діяльність жорстко обмежена.

1.2. Інформаційне забезпечення аналізу фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства

Основна *мета* проведення аналізу фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства – обґрунтування рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємство – неплатоспроможним згідно з чинним законодавством (рішення про неплатоспроможність підприємства приймаються за умови визнання структури балансу незадовільною).

Незадовільна структура балансу – це такий стан майна й зобов’язань боржника, коли за рахунок власного майна він неспроможний забезпечити своєчасне виконання зобов’язань перед кредиторами у зв’язку з недостатнім рівнем ліквідності такого майна. Для задовільності структури балансу загальна вартість майна повинна як мінімум дорівнювати загальній сумі зобов’язань боржника або перевищувати її.

Завдання, об’єкти та етапи аналізу фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства наведено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Загальна модель аналізу фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства

Аналіз фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства проводиться згідно з Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховуванням банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення

до банкрутства. Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій.

Джерелами інформації для проведення аналізу та виявлення ознак неплатоспроможності чи банкрутства є дані фінансової звітності.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «_____»

Розділ необхідно почати з характеристики аналізованого підприємства. Надається загальна інформація про назву, сферу діяльності, форму власності та правовий статус підприємства.

2.1. Аналіз структури балансу

Аналіз фінансового стану починається з оцінки активів і пасивів балансу. Як відомо, в активі балансу в узагальненому грошовому вираженні показані стан і розміщення засобів підприємства, в пасиві – джерела їх утворення.

Загальна сума валюти балансу поділяється на складові, що дозволяє зробити попередні висновки про характер зрушень у складі активів, джерелах їх формування та взаємну обумовленість. Так, в процесі аналізу зміни у складі необоротних і оборотних засобів розглядаються у взаємозв'язку зі змінами в поточних і довгострокових зобов'язань підприємства.

Порівняльний аналітичний баланс можна отримати із вихідного балансу шляхом ущільнення окремих статей і доповнення його відповідними показниками структури і динаміки, що характеризують статику та динаміку фінансового стану підприємства. Цей баланс фактично містить показники як горизонтального, так і вертикального аналізу.

Аналіз динаміки та структура валюти балансу подати в табл. 2.1.

Аналіз структури та динаміки майна і джерел його утворення в 20__ році

	Показник	Форма №1, код рядка	На початок року		На кінець року		Відхилення	
			сума, тис. грн	% до валюти балансу	сума, тис. грн	% до валюти балансу	сума, тис. грн	% до початку
1	2	3	4	5	6	7	8	9
АКТИВ								
1	Необоротні активи	80						
2	Оборотні активи	260						
3	Витрати майбутніх періодів	270						
	Валюта балансу	280						
ПАСИВ								
1	Власний капітал	380						
2	Забезпечення наступних виплат і платежів	430						
3	Довгострокові зобов'язання	480						
4	Поточні зобов'язання	620						
5	Доходи майбутніх періодів	630						
	Валюта балансу	640						

Аналізуючи структуру балансу, тобто майна і джерел його утворення, треба зробити відповідні висновки.

Отже, при аналізі порівняльного балансу оцінюються зміни питомої ваги величини необоротних і оборотних засобів у вартості майна, співвідношення темпів зростання власного і залученого капіталу, а також співвідношення темпів зростання дебіторської і кредиторської заборгованості. При цьому не завжди мають місце ознаки «нормального балансу»:

1) валюта балансу на кінець року зменшилась в порівнянні з початком. Зменшення (в абсолютному вираженні) валюти балансу за звітний період засвідчує, як правило, скорочення підприємством обсягів господарювання, що може спричинити його неплатоспроможність;

2) темпи скорочення оборотних активів менші, ніж темпи зміни необоротних активів;

3) власний капітал відсутній, а господарські засоби формуються лише за рахунок залученого капіталу.

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та раціональності вкладення фінансових ресурсів в активи. Від того, які кошти (власні чи залучені) вкладені в необоротні та оборотні засоби, скільки їх знаходиться у сфері виробництва і в сфері обігу, в грошовій і матеріальній формах, наскільки оптимальне їх співвідношення, багато в чому залежать результати виробничої і фінансової діяльності, а, отже, і фінансовий стан підприємства.

В процесі функціонування підприємства, величина активів та їх структура постійно змінюються. У зв'язку з цим у процесі аналізу активів підприємства в першу чергу слід вивчити зміни в їх складі, структурі і оцінити їх (табл. 2.2).

Зобов'язання підприємства за його балансом характеризуються статутним, власним та залученим капіталом, а також довгостроковими і поточними зобов'язаннями та короткостроковими кредитами банків.

Аналіз структури пасивів підприємства також проводиться за даними балансу. Для цього визначаються зміни в їх складі, структурі та надається їх оцінка. Проаналізувати склад і структуру пасивів підприємства в табл. 2.3.

Загалом аналіз балансу показує певні структурні зміни, які в більшості випадків погіршили (покращили) складові та структуру балансу, і засвідчує послаблення (зміцнення) фінансового стану підприємства.

Аналіз структури активів підприємства в 20__р.

	Показник	Форма №1, код рядка	На початок року		На кінець року		Відхилення	
			сума, тис. грн	% до валюти балансу	сума, тис. грн	% до валюти балансу	сума, тис. грн.	% до початку
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Необоротні активи, в т.ч.	80						
	нематеріальні активи	10						
	незавершене будівництво	20						
	основні засоби	30						
2	Оборотні активи, в т.ч.	260						
	Виробничі запаси	100						
	Товари	140						
	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	160						
	Дебіторська заборгованість:							
	• з бюджетом	170						
	• за виданими авансами	180						
	Інша поточна дебіторська заборгованість	210						
	Грошові кошти та їх еквіваленти:							
	в національній валюті	230						
	Інші оборотні активи	250						
3	Витрати майбутніх періодів	270						
	Валюта балансу	280						

Аналіз структури пасивів підприємства в 20__ р.

Показник	Форма №1, код рядка	На початок року		На кінець року		Відхилення	
		сума, тис. грн	% до валюти балансу	сума, тис. грн	% до валюти балансу	сума, тис. грн	% до початку
2	3	4	5	6	7	8	9
I. Власний капітал	380						
II. Забезпечення наступних витрат і платежів							
Забезпечення виплат персоналу	400						
Усього за розділом II	430						
III. Довгострокові зобов'язання	480						
IV. Поточні зобов'язання							
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530						
Поточні зобов'язання за розрахунками:							
з одержаних авансів	540						
з бюджетом	550						
з позабюджетних платежів	560						
зі страхування	570						
з оплати праці	580						
із внутрішніх розрахунків	600						
Інші поточні зобов'язання	610						
Усього за розділом IV	620						
V. Доходи майбутніх періодів	630						
БАЛАНС	640						

2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Фінансовий стан можна оцінювати з точки зору його короткострокової і довгострокової перспективи. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто здатність вчасно і в повному обсязі розраховуватись із своїми зобов'язаннями. Ліквідність підприємства – це його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття усіх необхідних платежів у міру їх настання.

Платоспроможність – можливість підприємства своєчасно задовольнити платіжні зобов'язання. Ліквідність – здатність підприємства перетворити свої активи в грошові кошти для покриття боргових зобов'язань. Поняття «платоспроможність» та «ліквідність» взаємопов'язані. Від рівня ліквідності підприємства залежить платоспроможність. Разом з тим ліквідність характеризує як поточний стан розрахунків, так і перспективний. Підприємство може бути платоспроможним на звітну дату, але втратити її в майбутньому.

Недостатня ліквідність, як правило, означає, що підприємство не в змозі скористуватися новими вигідними комерційними можливостями. На цьому рівня недостатня ліквідність означає, що немає свободи вибору, і це обмежує свободу дій керівництва.

Більш значна нестача ліквідності свідчить, що підприємство не може оплатити свої поточні борги та зобов'язання. Це може призвести до інтенсивного продажу довгострокових вкладень та активів, а в найгіршому випадку – до неплатоспроможності та банкрутства.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні засобів за активом, групованих за рівнем їх ліквідності, і розташованими в порядку зменшення ліквідності із зобов'язаннями за пасивом, згрупованими за строками їх погашення і розташованими в порядку збільшення строків.

Побудувати баланс ліквідності підприємства за даними балансу (табл. 2.4).

Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки наведених груп активів та зобов'язань. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо мають місце такі співвідношення:

$$A1 > П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 < П4;$$

де:

A1 – найбільш ліквідні активи;

A2 – активи, що швидко реалізуються;

A3 – активи, що реалізуються повільно;

A4 – складно-реалізовані активи.

Пасиви балансу групуються за ступенем терміновості їх оплати:

П1 – негайні зобов'язання;

П2 – короткострокові пасиви;

П3 – довгострокові пасиви;

П4 – постійні пасиви (власний капітал).

Баланс ліквідності підприємства в 20__р.

Актив	На початок року	На кінець року	Пасив	На початок року	На кінець року	Платіжний надлишок або нестача	
						на початок року	на кінець року
1. Високоліквідні активи (P220÷P240)			1. Найбільш термінові пасиви (P530-P610)				
2. Швидко ліквідні активи (P150÷P210)			2. Короткострокові пасиви (P500-P520)				
3. Повільно ліквідні (P100÷P140, 250)			3. Довгострокові пасиви (P480)				
4. Важколіквідні активи (P080, P270)			4. Постійні пасиви P380, P430				
Баланс			Баланс				

Крім абсолютних показників для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства розраховують відносні показники.

Коефіцієнт покриття (загальний коефіцієнт ліквідності) показує, скільки гривень оборотних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Якщо оборотні активи перевищують за величиною поточні зобов'язання, то підприємство вважається ліквідним:

$$Kn = \frac{\phi_{1p260}}{\phi_{1p620}}$$

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена не лише за рахунок грошових коштів, але і за рахунок очікуваних фінансових надходжень:

$$K_{шв.л.} = \frac{\sum \phi_{1(p150 \div 240)}}{\phi_{1p620}}$$

Важливим показником ліквідності підприємства є коефіцієнт абсолютної ліквідності, який характеризує негайну готовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість і визначається як відношення суми грошових коштів підприємства та короткотермінових фінансових вкладень до суми короткотермінових (поточних) зобов'язань:

$$Kabc.l. = \frac{\sum \phi 1(p220 \div 240)}{\phi 1p620}$$

Значення *Kabc.l.* є достатнім у межах 0,2 -:- 0,35, а менше 0,2 – це зовнішня ознака неплатоспроможності.

На коефіцієнт абсолютної ліквідності в основному повинні звертати увагу банки при видачі короткострокових кредитів в незначній сумі на короткий термін, які зацікавлені у поверненні кредитів та відсотків за ними в грошовій формі та своєчасно.

Оцінка надійності визначених коефіцієнтів ліквідності здійснюється в процесі вивчення питомої ваги оборотних активів та їх окремих видів в складі майна підприємства. Оборотні активи в господарській діяльності використовуються тільки в певному поєднанні з основними засобами. Від оптимального співвідношення майна оборотного та постійного капіталу значною мірою залежить ефективність роботи суб'єкта господарювання.

Частка оборотних активів в активах визначається шляхом ділення оборотних активів на валюту балансу і показує їх питому вагу в майні підприємства:

$$\%a. = \frac{\phi 1p260}{\phi 1p280}$$

У табл. 2.5 показати зміни в структурі й обсязі робочого капіталу. Наведені дані використовуються для оцінки приросту зменшення робочого капіталу і контролю ліквідності підприємства. Величина робочого капіталу і спроможність підприємства платити за поточними зобов'язаннями особливо цікавить керівництво підприємства і кредиторів, які надають короткострокові кредити (банки, постачальники).

Робочий капітал (Рк) – різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями. Тобто, робочий капітал є тією частиною оборотних активів, яка фінансується за рахунок власних коштів та довгострокових зобов'язань. Наявність робочого капіталу свідчить про те, що підприємство не тільки здатне сплатити власні поточні борги, а й має фінансові ресурси для розширення діяльності та інвестування.

Платоспроможність підприємства ширше за поняття ліквідності і містить поняття фінансової стійкості. Підприємство може мати ліквідну структуру балансу і в той же час бути фінансово нестійким. На практиці такі ситуації зустрічаються досить часто, тому платоспроможність підприємства необхідно визначати, виходячи із значень як коефіцієнтів ліквідності балансу, так і фінансової стійкості.

Зміни в структурі і обсязі робочого капіталу, тис. грн

Показник	Форма №1, код рядка	На початок року	На кінець року	Робочий капітал	
				приріст	зменшення
2	3	4	6	8	9
Оборотні активи, в т.ч.					
Виробничі запаси	100				
Товари	140				
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	160				
Дебіторська заборгованість:					
• з бюджетом	170				
• за виданими авансами	180				
Інша поточна дебіторська заборгованість	210				
Грошові кошти та їх еквіваленти:					
в національній валюті	230				
Інші оборотні активи	250				
Оборотні активи, разом					
Поточні зобов'язання, в т.ч.					
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530				
Поточні зобов'язання за розрахунками:					
з одержаних авансів	540				
з бюджетом	550				
з позабюджетних платежів	560				
зі страхування	570				
з оплати праці	580				
із внутрішніх розрахунків	600				
Інші поточні зобов'язання	610				
Поточні зобов'язання, разом	620				
Робочий капітал, разом					

2.3. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють його платоспроможність в часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними та залученими засобами. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність мають окупитися за рахунок грошових надходжень, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх джерел формування активів.

Узагальнюючим показником фінансової стійкості є надлишок або нестача джерел формування запасів, що отримується у вигляді різниці між величиною джерел формування та вартістю запасів. При цьому мається на увазі забезпеченість запасів такими джерелами, як власні оборотні засоби, довгострокові та короткострокові кредити, кредиторська заборгованість.

Для характеристики джерел формування запасів застосовується кілька показників, які відображають ступінь охоплення різних видів джерел.

1. Наявність власних оборотних засобів визначається за формулою:

$$Нв = ф1(p380+p430+p630-p080).$$

2. Наявність довгострокових джерел формування запасів визначається шляхом збільшення наявних власних оборотних засобів на суму довгострокових зобов'язань:

$$Нд = Нв + ф1p480.$$

3. Показник загальної величини джерел формування запасів дорівнює сумі власних оборотних засобів, довгострокових джерел та короткострокових зобов'язань:

$$Нз = Нд + ф1p620.$$

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості джерелами їх формування:

1) надлишок або нестача власних оборотних засобів:

$$\Delta Нв = Нв - ф1p100;$$

2) надлишок або нестача довгострокових джерел формування:

$$\Delta Нд = Нд - ф1p100;$$

3) надлишок або нестача загальної величини джерел формування запасів

$$\Delta Нз = Нз - ф1p100.$$

Забезпечення запасів джерелами їх формування дозволяє класифікувати фінансовий стан за ступенем його стійкості. Можливе виділення чотирьох типів фінансової стійкості.

1. *Абсолютна стійкість фінансового стану* характеризується тим, що сума власних оборотних засобів перевищує вартість запасів господарюючого суб'єкта. При цьому спостерігається надлишок власних оборотних засобів або рівність суми власних оборотних засобів та запасів.

2. *Нормальна стійкість фінансового стану*, при якій гарантується платоспроможність господарюючого суб'єкта, при цьому вартість запасів господарюючого суб'єкта менша або дорівнює сумі довгострокових джерел формування.

3. *Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан* характеризується тим, що зберігається можливість відновлення платоспроможності за рахунок поповнення власного капіталу та збільшення власних оборотних засобів, а також додаткового залучення довгострокових кредитів. Характеризується нестачею власних оборотних засобів, довгострокових джерел формування, надлишком або рівністю загальної величини основних джерел формування запасів та вартістю запасів; порушеннями фінансової дисципліни, збоями в надходженні грошових коштів на поточний рахунок, зниженням прибутковості діяльності.

4. *Кризовий фінансовий стан* (господарючий суб'єкт знаходиться на межі банкрутства), коли грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не в змозі покрити навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик. Рівновага платіжного балансу в даній ситуації забезпечується за рахунок прострочених платежів по оплаті праці, кредитам банку, постачальникам, бюджету тощо.

Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства проводиться шляхом розрахунку наступних відносних показників.

Коефіцієнт фінансової незалежності «автономії» (Кавт) обчислюється як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу.

Практикою встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення $K_{авт} = 0,5$. Чим більше значення коефіцієнту, тим кращий фінансовий стан підприємства (менша залежність від зовнішніх джерел):

$$K_{авт} = \frac{\text{власні кошти}}{\text{валюта балансу}} = \frac{\text{ф1р380}}{\text{ф1р640}}$$

Коефіцієнт фінансової автономії показує частку власних коштів у валюті балансу.

Показник фінансової залежності обернений до коефіцієнта автономії:

$$K_{ф.з} = \frac{\text{валюта балансу}}{\text{власні кошти}} = \frac{\text{ф1 р640}}{\text{ф1 р380}}$$

У разі відсутності власного капіталу розрахунок даного показника є недоцільним.

Маневреність робочого капіталу (M_k) характеризує частку запасів у його загальній сумі, тобто визначається відношенням величини запасів до розміру робочого капіталу:

$$M_k = \frac{\text{запаси}}{\text{робочий капітал}} = \frac{\phi 1(p100 \div 140)}{(P260 - P620)}$$

Як нестача робочого капіталу, так і його надлишок може бути негативною ознакою. Оптимальний розмір R_k залежить від сфери діяльності, обсягу реалізації, кон'юнктури ринку тощо.

Для визначення фінансової стійкості вираховують коефіцієнт фінансової стабільності (Кфс), який характеризує співвідношення власних та позикових коштів:

$$K_{ф.с.} = \frac{\text{власний капітал}}{\text{позиковий капітал}} = \frac{\phi 1 p380}{\phi 1(p430 + p480 + p620 + p630)}$$

Перевищення позикового капіталу над власним вказує на те, що підприємство не має достатнього рівня фінансової стійкості і залежне від зовнішніх фінансових джерел. Нормативне значення Кфс має бути більшим 1. Якщо Кфс менше 1, то потрібно з'ясувати причини зменшення фінансової стабільності (падіння виручки, зменшення прибутку, необгрунтоване збільшення матеріальних запасів тощо).

Важливе значення у процесі аналізу джерел власних коштів має показник фінансового лівериджу (Фл), який характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань і визначається як відношення довгострокових зобов'язань до джерел власних коштів:

$$Фл = \frac{\text{довгострокові зобов'язання}}{\text{власні кошти}} = \frac{\phi 1 p480}{\phi 1 p380}$$

Для вирішення питання щодо забезпечення підприємства власними коштами розраховується коефіцієнт забезпечення власними коштами (Кзк). Цей коефіцієнт розраховується як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших позаоборотних активів до фактичної вартості наявних у підприємства оборотних коштів:

$$K_{зк} = \frac{\text{власний капітал} - \text{необоротні активи}}{\text{оборотні активи}} = \frac{\phi 1(p380 - p080)}{\phi 1 p260}$$

2.4. Аналіз ділової активності підприємства

Оцінити наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси (засоби) дозволяє аналіз ділової активності, оскільки саме цей показник зумовлює платоспроможність, фінансову стійкість та стабільність діяльності господарюючого суб'єкта.

Аналіз ділової активності полягає у дослідженні рівнів і динаміки різноманітних фінансових коефіцієнтів – показників оборотності. Оскільки розмір річного обороту залежить від швидкості оборотності засобів, тому з

розмірами обороту та, відповідно, із оборотністю пов'язана величина умовно-постійних витрат: чим швидший оборот, тим менше на кожен оборот припадає сума цих витрат.

Аналіз ділової активності проводиться у кілька етапів, що здійснюються у певній послідовності.

1. Загальна оцінка ділової активності як за якісними критеріями, так і за допомогою кількісних показників

Кількісними абсолютними показниками ділової активності є обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), прибуток, розмір активів, що тісно пов'язані між собою. У процесі дослідження проводиться співставленням темпів зміни розміру прибутку, обсягу реалізації та активів. Оптимальним вважається співвідношення, що у світовій практиці отримало назву «золоте правило економіки»:

$$T_p > T_r > T_a > 100\%,$$

де

T_p – темп зростання (зменшення) прибутку;

T_r – темп зростання (зменшення) обсягу реалізації;

T_a – темп зростання (зменшення) вартості активів (валюти балансу).

Таблиця 2.6

Динаміка показників для оцінки ділової активності

Показники	200__.	20__р.	Темп зростання, %
Чистий прибуток			
Чистий дохід від реалізації			
Вартість активів			

2. Розрахунок та оцінка показників ефективності господарської діяльності. Ці показники вимірюються одним із способів: витратним, ресурсним або доходним.

3. Комплексна оцінка ділової активності

Показники ділової активності дозволяють оцінити ефективність використання власних засобів підприємством і виражаються в оцінці оборотності активів підприємства.

Коефіцієнт оборотності активів показує, скільки разів за період обертається капітал, що вкладений в активи підприємства:

$$\text{Коб. акт.} = \frac{\text{чистий дохід}}{\text{середньорічна вартість активів}} = \frac{\Phi 2 P 035}{\Phi 1 (\text{ряд } 280 \text{ п.п.} + \text{ряд } 280 \text{ к.п.}) / 2}$$

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів (K_o) – це відношення виручки (доходу) від реалізації продукції, без урахування податку на додану вартість та акцизного збору (ф. 2), до суми оборотних засобів підприємства (ф. 1):

$$K_{\text{об. об. акт.}} = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{середньорічна вартість оборотних активів}} = \frac{\Phi 2 (\text{ряд } 035)}{\Phi 1 (\text{ряд } 260 \text{ п.п.} + \text{ряд } 260 \text{ к.п.}) / 2}$$

Збільшення значення Коб.об.акт на кінець звітної періоду в порівнянні з його значенням на початок року свідчить про прискорення обороту оборотних засобів.

Коефіцієнт оборотності запасів (Коз) визначається як відношення собівартості реалізованої продукції до середньої вартості запасів:

$$\text{Коб.з.} = \frac{\text{собівартість реалізованої продукції}}{\text{середня вартість запасів}} = \frac{\text{ф1ряд040}}{\text{ф1(ряд(100ч140)п.п.+ряд(100ч140)к.п.)}}$$

Значення Коб.з. вказує, скільки разів у середньому поповнювались запаси підприємства протягом звітної періоду.

Коефіцієнт завантаженості активів характеризує вартість майна, що припадає на 1 грн продаж:

$$\text{Кз.акт.} = \frac{1}{\text{Коб.вл.к.}}$$

Зменшення коефіцієнту завантаженості активів може свідчити про підвищення ефективності використання активів підприємства.

Швидкість обороту оборотних засобів підприємства є однією з якісних характеристик фінансової політики підприємства. Чим більша швидкість обороту, тим ефективніше працює підприємство. Тому абсолютне чи відносне зростання оборотних засобів може свідчити не тільки про розширення виробництва або дію факторів інфляції, але й про уповільнення їх обороту, що викликає збільшення їх маси.

Показником ефективності використання оборотних засобів є також час обороту (Чо) – тривалість в днях одного обороту. Він визначається як відношення кількості календарних днів звітної періоду до коефіцієнту оборотності:

Час обороту вказує на кількість днів, що були необхідні підприємству для поповнення його оборотних засобів. Середня тривалість одного обороту запасів (Чоз) визначається аналогічно показнику Чо.

Отримані результати показують, що оборотність запасів також має позитивну динаміку.

Результати розрахунку показників фінансового стану звести до табл. 2.7.

В офіційних Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства сфокусовано увагу лише на декількох важливих фінансових показниках, техніці їх розрахунку й оцінці ймовірного банкрутства. На підставі спрощеного підходу, їм легше прийняти рішення щодо господарського суб'єкта, справа якого подана до судового розгляду. Однак особа, яка несе відповідальність за долю підприємства, має бути впевнена в однозначності зроблених висновків щодо стану та можливостей розвитку (занепаду) господарського суб'єкта. Тому потрібно комплексно та детально дослідити всі аспекти діяльності боржника, щоб не зробити помилки у прийнятті кінцевого рішення.

Показники фінансового стану ТОВ «_____»

Показники	Значення в 20__ р.	
	на початок року	на кінець року
Коефіцієнт покриття		
Коефіцієнт швидкої ліквідності		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності		
Частка оборотних засобів в активах		
Робочий капітал, тис. грн.		
Наявність власних оборотних засобів, тис. грн.		
Наявність довгострокових джерел формування запасів		
Показник загальної величини джерел формування запасів		
Надлишок власних оборотних засобів		
Надлишок довгострокових джерел формування		
Надлишок загальної величини джерел формування запасів		
Показник фінансової залежності		
Маневреність робочого капіталу		
Коефіцієнт фінансової стабільності		
Показник фінансового лівериджу		
Коефіцієнт забезпечення власними коштами		
Рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг)		
Рентабельність операційної діяльності		
Рентабельність звичайної діяльності		
Рентабельність господарської діяльності		
Коефіцієнт покриття виробничих витрат		
Коефіцієнт окупності виробничих витрат		
Коефіцієнт оборотності активів		
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів, об.		
Коефіцієнт оборотності запасів, об.		
Коефіцієнт завантаженості активів		
Час обороту оборотних засобів, дні		
Середня тривалість одного обороту запасів, дні		

Поточною неплатоспроможністю може характеризуватися фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідає законодавчому визначенню, як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше, як через відновлення платоспроможності.

Економічним показником ознак поточної платоспроможності (Пп) при наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається за формулою:

$$Пп = A_{040} + A_{045} + A_{220} + A_{230} + A_{240} - П_{IV},$$

де A_{040} , A_{045} , A_{220} , A_{230} , A_{240} – відповідні рядки активу балансу;

$П_{IV}$ – підсумок IV розділу пасиву балансу.

Визначення поточної платоспроможності подати в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Розрахунок поточної платоспроможності ТОВ «_____»

Показники		20____ рік	
		на початок року	на кінець року
Довгострокові фінансові інвестиції	Ф1 стр.040		
Інші фінансові інвестиції	Ф1 стр.045		
Поточні фінансові інвестиції	Ф1 стр.220		
Грошові кошти та їх еквіваленти	Ф1. стр.230		
Поточні зобов'язання	Ф1 стр.620		
Поточна платоспроможність			

Фінансовий стан підприємства, у якого на початку і в кінці звітного періоду мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, відповідає законодавчому визначенню боржника, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце, якщо на початку і в кінці звітного періоду, що передував поданню заяви про порушення справи про банкрутство, мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття (Кп) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (Кз) у кінці звітного періоду менше їх нормативних значень – 2 і 0,1 відповідно.

Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не отримало прибутку, то такий його фінансовий стан характеризується ознаками надкритичної неплатоспроможності, коли задоволення вимог кредиторів можливе не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Основним показником, який характеризує наявність реальної можливості у підприємства відновити (або втратити) свою платоспроможність впродовж визначеного періоду, є коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності.

Якщо коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпеченості власними засобами менше нормативу ($K_p < 1,5$, а $K_z < 0.1$), то розраховується коефіцієнт відновлення платоспроможності за встановлений період (6 місяців). У разі перевищення нормативу даних коефіцієнтів розраховується коефіцієнт втрати платоспроможності за встановлений період (3 місяці).

Коефіцієнт відновлення платоспроможності (K_v) знаходиться як відношення розрахункового коефіцієнта покриття до його нормативу.

Розрахунковий коефіцієнт визначається як сума фактичного значення коефіцієнту покриття на кінець звітної періоду і зміна значення цього коефіцієнту між кінцем і початком звітної періоду в перерахунок на період відновлення платоспроможності, що дорівнює шести місяцям:

$$K_v = \frac{K_n^k + \frac{6}{T}(K_n^k - K_n^n)}{K_{np}}$$

де K_n^n – коефіцієнт покриття на початок звітної періоду;

K_n^k – коефіцієнт покриття на кінець звітної періоду;

K_{np} – нормативне значення коефіцієнту покриття;

6 – період відновлення платоспроможності, міс.;

T – тривалість звітної періоду, міс.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності зі значенням менше 1 свідчить про те, що у підприємства у найближчі шість місяців немає можливості відновити платоспроможність.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Основне завдання антикризового управління – розробка та реалізація найменш ризикових управлінських рішень, які б сприяли досягненню поставленої мети й результату з мінімальним витрачанням додаткових коштів і за мінімальних негативних наслідків.

Менеджмент кризових ситуацій складається з таких етапів:

- діагностування і оцінка параметрів кризи;
- розробка концепції подолання кризи, спрямованої на планування та реалізацію стратегічних і оперативних заходів;
- реалізація прийнятої концепції виходу з кризової ситуації;
- постійний моніторинг зовнішніх і внутрішніх чинників.

Діагностування і оцінка параметрів кризи передбачає:

- підвищений рівень уваги при моніторингу зовнішнього і внутрішнього середовища з метою раннього виявлення ознак кризової ситуації;
- виявлення відхилень параметрів ситуацій від норми;
- виявлення слабких сигналів, оцінка ймовірних ознак загрози кризи;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків і прогнозування можливих напрямів розвитку кризи, масштабів потенційних втрат;
- визначення й оцінка чинників впливу на розвиток кризової ситуації, з'ясування їх зв'язків і взаємозалежностей;
- створення необхідних зворотних зв'язків для визначення стану і розвитку кризового явища.

Результати діагностування рекомендується оформити у вигляді аналітичної записки, довідки, прогнозу або рекомендацій. На початковому етапі ці матеріали можуть використовуватись як вихідні дані для розробки стратегії подолання кризи.

Основними завданнями менеджера у кризовій ситуації є недопущення або пом'якшення етапу шоку від кризи, що настає, сприяння скороченню тривалості етапу відкочування назад, а також прискорення адаптації і стабілізації у кризовій ситуації.

Спеціалісти зазначають, що антикризовий менеджмент значною мірою є мистецтвом управління. Для досвідченого менеджера не існує кризи як явища, що порушує або руйнує управління. Для нього криза – це чергова складна проблема, яку він повинен вирішити.

Розглянути загальні напрями виходу підприємств із кризи, серед яких найпоширеніші такі:

- підвищення мобільності капіталу підприємства;
- підвищення загального рівня конкурентоспроможності шляхом створення і випуску нової продукції;
- зміна форми власності;
- удосконалення знань у галузі антикризового управління;
- зміцнення бюджетної дисципліни підприємства;

- удосконалення механізму управління фінансовими потоками;
- створення системи маркетингового управління;
- створення принципово нових моделей управління;
- розробка ефективної системи мотивації персоналу.

При розробці стратегічних напрямів антикризового управління його механізм повинен бути моделлю, що складається з окремих блоків:

- системи антикризового управління;
- механізму антикризового управління;
- процесів антикризового управління;
- процесів інтеграції або дезінтеграції антикризового управління.

Заходи, спрямовані на оздоровлення фінансової системи України, можуть дати позитивні результати лише за умови достовірної ідентифікації глибини фінансової кризи, систематизації та своєчасне виявлення зовнішніх та внутрішніх кризових факторів, вдосконалення досвіду моделювання прогнозування банкрутства підприємств, а також проведення ефективної фінансової санації базової ланки економіки – підприємств і організацій країни.

Розглядаючи метод прогнозування банкрутства на основі експрес-діагностики, необхідно відзначити, що метою даної методики є раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства та попередня оцінка масштабів кризового його стану. Експрес-діагностика банкрутства характеризує систему регулярної оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на базі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу, постійного моніторингу фінансового стану підприємства. Тому методика експрес-діагностики може трактуватися як універсальна, що майже не залежить від специфічних характеристик підприємства.

Поглиблена діагностика банкрутства являє собою систему оцінки параметрів кризового фінансового розвитку підприємства, яке здійснюється на основі проведення комплексного фундаментального аналізу з використанням спеціальних методів оцінки впливу окремих фактів на кризовий стан підприємства. У процесі такого аналізу використовується повний комплексний аналіз фінансових коефіцієнтів на підставі різних закордонних моделей та методик.

Для оцінки ймовірності банкрутства використовується універсальна дискримінантна модель, що розрахована на використання різних методик прогнозування банкрутства. Необхідно зауважити, що у закордонній практиці існують досить відомі моделі прогнозування ймовірності банкрутства, названі на честь їх авторів, а саме, модель Спрінгейта, яка побудована на підставі дослідження впливу дев'яти фінансових показників.

Модель Спрінгейта:

$$\lambda = 1,03x_1 + 3,07x_2 + 0,33x_3 + 0,4x_4,$$

де x_1 – частка оборотних активів у валюті балансу;

x_2 – частка від ділення операційного прибутку, суми податків, відсотків за користування залученим капіталом і загальної вартості активів;

x_3 – частка від ділення прибутку на суму податків і короткострокової заборгованості;

x_4 – швидкість обороту всього капіталу підприємства (співвідношення обсягу продажу та загальної вартості активів).

$$x_1 = \frac{OA}{B};$$

$$x_2 = \frac{OP + Под. + \%ЗК}{B};$$

$$x_3 = \frac{П}{Под. + КЗ};$$

$$x_4 = \frac{OPp}{B};$$

Модель Спрінгейта показує, що фінансовий стан підприємства нестабільний.

Використовується також п'ятифакторна модель Альтмана, розроблена в 1968 році, і відома також під назвою «Розрахунок Z-показника» – інтегрального показника рівня загрози банкрутства.

У моделі, що розглядається, перший фактор характеризує платоспроможність підприємства; другий і четвертий – відображають структуру капіталу; третій – рентабельність активів; п'ятий – оборотність засобів.

Значення $Z < 2,70$ означає можливість банкрутства підприємства в майбутньому, а $Z > 2,71$ – достатню стійкість фінансового стану економічного суб'єкта.

Залежно від фактичного значення Z-рахунку ступінь можливості банкрутства підприємства можна поділити за декількома групами (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Рівень імовірності банкрутства

Значення Z-рахунку	Імовірність банкрутства
1,80 і менше	дуже висока
від 1,81 до 2,70	висока
від 2,71 до 2,90	існує можливість
2,91 і вище	дуже низька

Якщо отримане в результаті зроблених розрахунків значення Z-рахунку складає менше 1,80, то це свідчить про нераціональне розміщення капіталу підприємства.

Точність прогнозу в цій моделі протягом одного року становить 95 %, двох років – 83 %. Це досить висока точність, але недолік моделі полягає у тому, що її доцільно використовувати лише щодо великих компаній-емітентів, акції яких котируються на фондових біржах.

П'ятифакторна модель Z-рахунка:

$$Z = 1.2 \cdot K_1 + 1.4 \cdot K_2 + 3.3 \cdot K_3 + 0.6 \cdot K_4 + 0.999 \cdot K_5,$$

де

$$K_1 = \frac{\text{Оборотні засоби (робочий капітал)}}{\text{Всього активів}} = \frac{\Phi 1(P260 - P620)}{\Phi 1P280}$$

$$K_2 = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Всього активів}} = \frac{\Phi 2P220}{\Phi 1P280}$$

$$K_3 = \frac{\text{Прибуток від звичайної діяльності до оподатк.}}{\text{Всього активів}} = \frac{\Phi 2P170}{\Phi 1P280}$$

$$K_4 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Залучений капітал}} = \frac{\Phi 1P380}{\Phi 1P620}$$

$$K_5 = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Всього активів}} = \frac{\Phi 2P035}{\Phi 1P280}$$

Використовуючи моделі Альтмана, можна зробити такі висновки:

- показники, які є складовими 2-рахунка адекватно характеризують фінансову стійкість підприємства: при негативному співвідношенні є індикатором імовірності банкрутства;
- порівнюючи отримані результати із середньогалузевими показниками, можна дійти висновку про ступінь фінансової стійкості підприємства.

Поряд з наведеними вище формами діагностики банкрутства також використовується система показників В. Бівера. Відомий фінансовий аналітик Вільям Бівер запропонував свою систему показників для оцінки банкрутства, яка базується на підставі досліджень трендів показників для діагностики банкрутства. З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності, вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутства нами пропонується провести систематичний аналіз фінансового стану підприємства на підставі показників Бівера, з приведенням значень усіх вказаних показників даної закордонної моделі до вітчизняного їх трактування (табл. 3.2).

Ознакою формування незадовільної структури балансу є такий фінансовий стан підприємства, у якого протягом тривалого періоду (1,5–2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що відображає небажане скорочення частини прибутку, направленою на розвиток виробництва.

Середнє значення коефіцієнта (K_B) у досліджених підприємствах, які пізніше збанкрутували, відрізняється від величини того ж самого показника у підприємствах, що «процвітають» та зберегли здатність відповідати за своїми зобов'язаннями. Середнє значення даного коефіцієнта у збанкрутілих через п'ять років фірм – приблизно 0,20, разом з тим, як в «успішних» фірм – біля 0,45. Більш того, у підприємств-банкрутів цей показник зменшується досить

швидко: за п'ять років до банкрутства він складає у середньому 0,20; за два роки до банкрутства коефіцієнт має уже негативне значення, яке протягом року зменшується до 0,18. Цим часом у платоспроможних компаній названий коефіцієнт практично не змінювався, його рівень постійно перевищував 0,40.

Таблиця 3.2

Система показників В. Бівера

Показники	Розрахунок показника	Нормативне значення показника		
		1*	2*	3*
Коефіцієнт Бівера	Сума чистого прибутку та суми амортизації поділена на суму довгострокової та короткострокової заборгованості	0,4-0,17	0-0,17	<0
Рентабельність активів	Відношення чистого прибутку до суми активів помножити на 100	6-8	0-6	<0
Фінансовий ліверидж	Відношення суми довгострокової та короткострокової заборгованості до валюти балансу	>10	5-10	<5
Коефіцієнт покриття	Відношення суми оборотних активів до суми короткострокової заборгованості	>3,2	2-3,2	<2

Примітки: 1* – значення показників для підприємств з нормальним фінансовим станом; 2* – значення показників для підприємств, які можуть збанкрутувати за 5 років; 3* – значення показників для підприємств, які перебувають за 2 роки до банкрутства.

Таблиця 3.3

Критерії Бівера для ТОВ «_____»

Показники	Значення показника		Результат
	20__ р.	20__ р.	
Коефіцієнт Бівера			
Рентабельність активів			
Фінансовий ліверидж			
Коефіцієнт покриття			

Проте, для практичного застосування в Україні усі ці моделі, розроблені іноземними фахівцями, є не завжди коректними, оскільки вони не враховують галузевих особливостей розвитку підприємств та притаманних їм форм організації бізнесу.

Для оцінки ймовірності банкрутства у вітчизняній практиці використовується система коефіцієнтів та показників, які об'єднані в чотири

групи: показники, що характеризують платоспроможність господарюючого суб'єкта, його ліквідність, ділову активність та рентабельність (прибутковість). За допомогою даної системи проводиться фундаментальний аналіз кризових явищ на підприємстві та оцінюється фінансовий стан суб'єкта господарювання. Поряд з наведеною вище формою діагностики банкрутства використовується також балансовий метод оцінки фінансового стану та загрози банкрутства, що його ще називають «Модель В. В. Ковальова».

Здійснити діагностику банкрутства можна також за допомогою моделей Терещенка О. О., Лису, Тафлера та ін.

На підставі розглянутих вітчизняних та закордонних методик прогнозування банкрутства можливе створення загальної моделі діагностики банкрутства, що дасть можливість кожному підприємству провести без особливих труднощів ідентифікацію факторів негативного впливу різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Отже, фінансова криза на підприємстві є сигналом загрози виникнення банкрутства та спонукає підприємство-боржника вжити термінових заходів з метою відновлення платоспроможності, ліквідності та досягнення фінансової рівноваги. Проте в умовах ринку підприємство повинне вміло визначити економічну стратегію, раціональну політику у сфері фінансів, інвестицій цін та маркетингу, та конкретні заходи подолання фінансової кризи, які мають бути максимально наближені до особливостей функціонального середовища кожного підприємства. Ефективне вирішення проблем банкрутства і санації підприємств є обов'язковою умовою оздоровлення вітчизняної фінансової системи.

Покращення фінансового стану неплатоспроможного підприємства можна досягти шляхом раціонального використання наявних ресурсів і удосконалення системи управління. Перші результати покращення фінансового стану збиткового підприємства пов'язані з удосконаленням рівня беззбитковості, коли обсяг продажу дозволяє покрити витрати на виробництво та реалізацію продукції без отримання прибутку.

Оцінити майбутню платоспроможність також дозволяє план руху грошових коштів, оскільки у процесі його розробки визначається позитивний, негативний і чистий грошовий потік, які є передумовою відновлення платоспроможності.

Оцінка глибини кризової ситуації та можливостей виходу з неї здійснюється на підставі причинно-наслідкового аналізу фактичних показників діяльності підприємства у розрізі фінансової та виробничо-господарської сфер.

Першим кроком у вивченні фінансової сфери є вивчення динаміки валюти балансу та його структури за декілька років. Тенденція до зменшення валюти балансу свідчить про скорочення підприємством обсягів господарської діяльності. Це, у свою чергу, може бути головною причиною його неплатоспроможності. У процесі аналізу балансу особливу увагу слід звернути на дослідження та розшифрування таких статей:

- розрахунки з дебіторами за товари, роботи та послуги, не оплачені в строк;
- збитки звітнього та минулих років;
- довгострокові (короткострокові) кредити та позики, не погашені в строк;
- розрахунки з кредиторами за товари, роботи та послуги, не оплачені в строк.

Оскільки однією з важливих характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова незалежність від зовнішніх джерел, тому доцільно розрахувати *коефіцієнт фінансової незалежності – автономії* ($K_{авт}$). Практика свідчить, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суми власних джерел фінансування, тобто критичне значення $K_{авт} = 0,5 - 0,8$.

Для визначення фінансової стійкості доцільно розрахувати *коефіцієнт фінансової стабільності* ($K_{фс}$), який характеризує співвідношення власних і залучених коштів. Перевищення власних коштів над залученими вказує на те, що підприємство має достатній рівень фінансової стійкості і є відносно незалежним від зовнішніх фінансових джерел. Якщо значення коефіцієнта фінансової стабільності менше 1, то слід з'ясувати причини зменшення фінансової стабільності (зменшення виручки, зменшення прибутковості, необґрунтоване збільшення запасів тощо).

Важливе значення у процесі аналізу джерел власних коштів має *показник фінансового лівериджу*, який характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Зростання значення показника фінансового лівериджу свідчить про зростання фінансового ризику, тобто можливість втрати платоспроможності. У такому разі детальніше аналізуються показники другого розділу пасиву – забезпечення наступних витрат і платежів.

Суттєвим є аналіз структури активів підприємства. Активи підприємства та їх структура вивчаються як з точки зору їх участі у виробництві, так і з точки зору оцінки їх ліквідності. Якщо наявних активів у ліквідній формі недостатньо для задоволення у встановлений строк вимог, пред'явлених підприємству з боку кредиторів і виконання зобов'язань перед бюджетом, то такий суб'єкт господарювання вважається неплатоспроможним. Важливим показником платоспроможності підприємства є *коефіцієнт покриття* (K_n). Він визначається співвідношенням оборотних активів (за вирахуванням витрат майбутніх періодів) до довгострокових зобов'язань і характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення заборгованості протягом певного періоду.

Критичним значенням коефіцієнту покриття є 1. За $K_n < 1$ підприємство має неліквідний баланс. Значення K_n у межах 1–1,5 свідчить про те, що підприємство своєчасно погашає борги.

Абсолютне чи відносне зростання оборотних коштів може свідчити не лише про розширення виробництва або дію факторів інфляції, а й про сповільнення обороту коштів, що спричиняє збільшення їх обсягу.

Під час значного збільшення запасів і витрат необхідно проаналізувати, чи не відбувається це збільшення за рахунок необґрунтованого вилучення активів з господарського обороту, що призводить до збільшення кредиторської заборгованості та погіршення фінансового стану підприємства.

Одним із важливих показників є *коефіцієнт абсолютної ліквідності* ($K_{ал}$). Він показує частину короткострокової заборгованості, яку підприємство має можливість погасити в найближчий період. Якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності менше 0,2, то підприємство вважають неплатоспроможним.

Крім розглянутих показників, у процесі причинно-наслідкового аналізу діяльності підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, за необхідності можуть бути розраховані й інші коефіцієнти, наприклад, маневреність робочого капіталу, оборотність запасів та низку інших. Якщо підприємство є прибутковим, то аналізується також процес формування й розподілу прибутку. Наявність довгострокових фінансових вкладень вказує на інвестиційну спрямованість підприємства. Якщо у результаті аналізу фінансового стану підприємство визнають неплатоспроможним, рекомендується додатково вивчити склад інвестиційних цінних паперів підприємства, дати оцінку їх ліквідності, а також доцільності відволікання коштів у названі вкладення.

Важливе значення під час проведення процедури відновлення платоспроможності займає аналіз виробничої діяльності підприємства та виявлення «слабких місць» у цій сфері. Особливу увагу слід звернути на аналіз витрат на виробництво. На підставі первинних документів визначається сума витрат у собівартості продукції, що не пов'язані з господарською діяльністю. Необхідно аналізувати фактичну (у натуральному та вартісному вираженні) наявність сировини, матеріалів, палива, купівельних напівфабрикатів, інших товарно-матеріальних цінностей, які не мають відношення до виробництва продукції. На цій основі розробляються рекомендації щодо їх подальшого використання, у тому числі продажу.

Також слід оцінити рух основних засобів та формування амортизаційних відрахувань. Звертається увага на основні засоби, які придбані, реалізовані, ліквідовані або здані в оренду протягом останніх періодів. Показники завантаженості основних засобів, зносу, матеріало- та енергомісткості, прогресивності технологічних процесів порівнюються з аналогічними показниками діяльності підприємств, провідних у своїй галузі.

Крім того, досліджуються тенденції зміни таких статей, як незавершені капітальні вкладення та майно в оренді, оскільки ці активи не беруть участі у виробничому обороті і, за певних умов, збільшення їх частки може негативно вплинути на результативність господарської діяльності підприємства. На підставі результатів оцінки визначають можливості їх реалізації (в рахунок погашення заборгованості) чи приватизації.

У процесі аналізу фінансового стану підприємства-боржника та можливості проведення щодо нього процедури санації необхідно зробити висновок про конкурентоспроможність продукції та про причини її недостатнього рівня. Для цього необхідно досліджувати стан реалізації, ціни, основних споживачів продукції та конкурентів, аналізувати обсяги та номенклатуру продукції, рівень монополізму в галузі.

На наступних етапах аналізу детально вивчаються шляхи покращання структури балансу підприємства та його платоспроможності.

Неплатоспроможність підприємства є передумовою до застосування процедур санації. Для того, щоб застосувати процедуру санації, необхідно, щоб коефіцієнт покриття або коефіцієнт забезпечення власними засобами на кінець кварталу перевищував нормативне або протягом кварталу спостерігалось зростання обох зазначених коефіцієнтів.

У табл. 3.4 подано варіанти зміни структури балансу, які дозволяють змінити коефіцієнт покриття.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні засобів за активами, згрупованих за рівнем їх ліквідності, та розташованими в порядку зменшення ліквідності із зобов'язаннями за пасивом, згрупованими за строками їх погашення і розташованими в порядку збільшення строків, проведений в розділі 2.

Провести розрахунок співвідношення активів і пасивів підприємства.

За результатами проведених розрахунків визначити основні напрями поліпшення фінансового стану підприємства.

На сучасному етапі економічного розвитку вітчизняні підприємства не спроможні ефективно управляти дебіторською заборгованістю, яка займає вагомую частку в оборотних активах, що спричиняє кризу взаємних неплатежів. Покупці, укладаючи угоди закупівлі, не прогнозують свої фінансові можливості; постачальники, попередньо отримавши оплату за продукцію і надання послуг, не виконують своїх зобов'язань; банки затримують розрахунки за наявності коштів клієнтів, зтягують строки здійснення платіжних операцій, не забезпечують дисципліни розрахунків.

Система управління дебіторською заборгованістю являє собою частину загального управління оборотними активами й маркетингової політики підприємства, що спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її оплати.

Зменшення дебіторської заборгованості підприємства містить заходи поліпшення ліквідності та платоспроможності підприємства.

З метою своєчасного одержання оплати за поставлену продукцію і запобігання неплатежів використовується надання знижок з договірної ціни при достроковій оплаті, активізація діяльності відповідних служб підприємства. Використовуються різні форми погашення дебіторської заборгованості: одержання позички в банку на оплату зобов'язань, що перевищують залишок засобів на його розрахунковому рахунку (овердрафт), облік векселів (дисконт).

Вплив зміни структури балансу на коефіцієнт покриття

№ з/п	Зміна структури балансу на кінець кварталу	Результат K_n , якщо на початок кварталу:		
		$A_1 + A_2 + A_3 > P_1 + P_2$	$A_1 + A_2 + A_3 = P_1 + P_2$	$A_1 + A_2 + A_3 < P_1 + P_2$
1	2	3	4	5
1	Зростання оборотних активів і поточної заборгованості одночасно (наприклад, отримано товари від постачальника без оплати). <i>Збільшення валюти балансу</i>	зниження	не змінюється	зростання
2	Випереджаюче зростання оборотних активів порівняно із зростанням поточної заборгованості (наприклад, відвантажено товари покупцю). При цьому оборотні активи збільшуються на всю суму прибутку, а поточні зобов'язання – на величину податку на прибуток). <i>Збільшення валюти балансу</i>	зростання	зростання	зростання
3	Зміна структури активу балансу – зростання оборотних активів з одночасним зменшенням на цю ж суму необоротних активів (наприклад, переведення довгострокової дебіторської заборгованості до складу поточної). <i>Валюта балансу не змінюється</i>	зростання	зростання	зростання
4	Зменшення оборотних активів і поточної заборгованості (наприклад, погашено заборгованість грошовими коштами). <i>Зменшення валюти балансу</i>	зростання	не змінюється	зниження
5	Випереджаюче зменшення поточної заборгованості порівняно зі зменшенням оборотних активів. <i>Зменшення валюти балансу</i>	зростання	зростання	зростання
6	Зміна структури пасиву балансу – зменшення поточної заборгованості з одночасним збільшенням на цю ж суму довгострокової заборгованості та/або власного капіталу (наприклад, погашення поточної заборгованості векселем строком погашення 2 роки, або зараховано до складу доходів, або віднесено на прибуток прострочену кредиторську заборгованість). <i>Валюта балансу не змінюється</i>	зростання	зростання	зростання

Зменшення дебіторської заборгованості підприємства тягне за собою збільшення грошових коштів, що у свою чергу сприяє зменшенню кредитної заборгованості підприємства.

Тому необхідно зменшити дебіторську заборгованість та направити частку вивільнених коштів на зменшення кредиторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

Висновки мають містити узагальнення і підсумки за кожним розділом роботи. Слід звернути увагу на особливо важливі фінансові аспекти діяльності підприємства, ще раз підкресливши важливість заходів запобігання банкрутству. Зупинитись на проблемах підвищення платоспроможності підприємства, які потребують вирішення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абрютіна М. С., Грачев А. В.* Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. – М.: Дело и сервис, 2001. – 272 с.
2. *Лахтіонова Л. А.* Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. – К.: КНЕУ, 2001. – 388 с.
3. *Ковалев В. В., Волкова О. Н.* Анализ хозяйственной деятельности предприятия. – М.: Проспект, 2000. – 424 с.
4. *Марцин В. С.* Економіка. Фінанси. Право. – № 7. – 2008.
5. *Гриньова В.М., Коюда В.О.* Фінанси підприємств / Навч. посібник, 2-ге вид., перероблене і доповнене. – 2004 р.
6. *Кивачук В. С.* Оздоровление предприятия: экономический анализ.– М.: Изд-во деловой и учебной литературы.– Мн.: Амалфея, 2002.– 384 с.
7. *Гиляровская Л. Т., Вехорова А. А.* Анализ и оценка финансовой устойчивости коммерческого предприятия. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
8. *Банкрутство і санація підприємств: теорія і практика кризового управління //* За ред. О. В. Мозенкова.–Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003.– 272 с.
9. *Благуи І. С., Копчак Ю. С.* Проблеми неплатоспроможності і банкрутства підприємств в економіці України // Економіст. – 2004. – № 9. – С. 46–48.
10. *Василенко В. О.* Антикризове управління підприємством. – К.: ЦУЛ, 2003. – 504 с.
11. *Деякі аспекти регулювання банкрутства в країнах з ринковою економікою /* Підгот. М. Ларін // Юридичний вісник України. – 2003. – № 1/2. – С. 11.
12. *Джунь В.* Функціональне призначення інституту неспроможності та концептуальні завдання його реформи в Україні // Підприємництво, господарство і право.– 2003.– № 1.– С. 10 – 12.
13. *Законодавство про банкрутство: Збірник нормативних матеріалів і аналітичних статей /* Під ред. О. М. Бірюкова. – К.: Юстиніан, 2003.– 456 с.
14. *Законодавство України про банкрутство /* Шеф-ред. В. С. Ковальський; Редкол.: В. Г. Гончаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 336 с.
15. *Копчак Ю. С.* Системна оцінка фінансового стану і стійкості функціонування підприємства // Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – № 3. – С.59–76.
16. *Фокіна Н. П.* Прогнозування криз та банкрутств промислових підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 2. – С. 76 – 78.
17. *Швиданенко Г. О., Олексюк О. В.* Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства. – К.: КНЕУ, 2002.– 192 с.

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи на тему:
«РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО
ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ»

ЗМІСТ

ВСТУП

Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття, основні цілі та види реструктуризації підприємства

1.2. Фінансова реструктуризація підприємства як метод підвищення його фінансової стійкості

1.3. Особливості реструктуризації підприємств в умовах фінансової кризи

Розділ II. ОЦІНКА ВНУТРІШНІХ ПЕРЕДУМОВ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТОВ
«_____»

2.1. Загальна характеристика підприємства

2.2. Аналіз фінансової діяльності підприємства

2.3. Напрямки покращення фінансового стану підприємства

Розділ III. ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО
УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Основні положення програми фінансової реструктуризації

3.2. Етапи процесу фінансової реструктуризації підприємства та оцінка результатів її проведення

ВИСНОВКИ

Перелік використаних джерел

Додатки

ВСТУП

У вступі слід надати інформацію щодо актуальності обраної теми дослідження, мети і завдання, предмета, об'єкта і методів дослідження, а також практичного значення результатів дослідження.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття, основні цілі та види реструктуризації підприємства

На підставі вивчення зарубіжної та вітчизняної економічної літератури необхідно дослідити сутність реструктуризації як одного із поширених засобів фінансового оздоровлення підприємств. Особливу увагу приділити питанням реструктуризації підприємств, а також розробки систем управління процесом реструктуризації, забезпечення реструктуризаційних заходів фінансовими й інвестиційними ресурсами, визначення її соціальних наслідків.

Провести порівняльний аналіз існуючих підходів щодо процесу реструктуризації підприємств та виділити його основні проблеми. Дослідити цілі реструктуризації.

Звернути особливу увагу на реструктуризацію в аспекті адаптації підприємства до умов зовнішнього середовища, виходу підприємств із кризи

тощо, тобто значення реструктуризації як способу ринкової адаптації для кожного підприємства окремо.

Доцільно розглянути характер та особливості реструктуризаційних процесів залежно від виду реструктуризації.

1.2. Фінансова реструктуризація підприємства як метод підвищення його фінансової стійкості

Слід детально розглянути один із видів реструктуризації, а саме – фінансову, а також її зв'язок із операційною реструктуризацією.

Необхідно вказати вимоги, які висувають до програми реструктуризації, детально розглянувши такі її складові, як:

- цілі компанії;
- поточні і майбутні проблеми й загрози;
- очікувані результати діяльності;
- можливі наслідки проведення або обґрунтування реструктуризації у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Рекомендується характеристику основних етапів процесу проведення фінансової реструктуризації, до яких належать:

1. Розуміння необхідності змін.
2. Формування команди.
3. Діагностика стану підприємства, виявлення існуючих проблем.
4. Визначення цілей.
5. Розробка програми реструктуризації.
6. Впровадження програми.
7. Моніторинг реалізації програми.
8. Обґрунтування дії.

Слід зазначити, які основні вимоги висуваються до програми реструктуризації.

1.3. Особливості реструктуризації підприємств в умовах фінансової кризи

Варто виділити та детально розглянути такі особливості реструктуризації підприємств:

- реструктуризація забезпечує виживання підприємств і, таким чином, виступає у вигляді їх захисної реакції;
- реструктуризація націлена (окрім виживання) ще й на досягнення фінансово-економічних успіхів.
- реструктуризація – це зміна структури і системи управління капіталом підприємств під час переходу від командно-адміністративної економіки до ринкової;
- реструктуризація пов'язується із зміною форм і методів управління виробництвом;

- реструктуризація виступає як трансформація виробництва та зміна відносин із контрагентами.

Слід визначити та проаналізувати особливості реструктуризації підприємств у ринкових умовах; порівняти їх з особливостями реструктуризації підприємств в умовах командно-адміністративної та перехідної економіки.

Провести аналіз чинних офіційних методичних матеріалів стосовно реструктуризації підприємств.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВНУТРІШНІХ ПЕРЕДУМОВ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ТОВ «_____»

2.1. Загальна характеристика підприємства

Слід вказати назву, сферу діяльності, форму власності, мету, предмет діяльності та інші особливості суб'єкта господарювання відповідно до його статуту.

Необхідно також надати розгорнуту характеристику продукції (робіт, послуг), що виготовляється (надаються) даною організацією.

Рекомендується також вказати головні цілі, стратегію, завдання діяльності об'єкта дослідження.

2.2. Аналіз фінансової діяльності підприємства

Аналіз фінансової діяльності суб'єкта господарювання пропонується проводити у такій послідовності:

1. Складання порівняльного аналітичного балансу підприємства за декілька років (табл.1).
2. Проведення аналізу забезпеченості підприємства власними фінансовими ресурсами (табл.2, 3, 4, 5).

Для визначення суми наявних у підприємства власних оборотних коштів використовується формула:

$$O_B = БП1 + БП2 - БА1 - ВП ,$$

де O_B – наявність власних оборотних коштів;

$БП1$ – підсумок розділу 1 Пасиву Балансу;

$БП2$ – підсумок розділу 2 Пасиву Балансу;

$БА1$ – підсумок розділу 1 Активу Балансу;

$ВП$ – стаття «Використання позикових коштів».

Розрахунок наявності власних оборотних коштів (табл. 2).

Порівняльний аналітичний баланс підприємства

Стаття балансу	Абсолютна величина, тис. грн.		Питома вага %		Зміни за звітний період			
	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Δ абсолютної величини, тис. грн.	Δ питомої ваги, %	% зміни абсолютної величини	Темп зміни абсолютної величини
Актив								
I. Необоротні активи								
Незавершене будівництво								
Основні засоби								
Усього: Необоротні активи								
II. Оборотні активи								
Виробничі запаси								
Готова продукція								
Дебіторська заборгованість								
Грошові кошти								
Інші оборотні активи								
Витрати майбутніх періодів								
Усього: Оборотні активи								
БАЛАНС								
Пасив								
III. Власний капітал								
Статутний капітал								
Резервний капітал								
Нерозподілений прибуток								
Усього: Власний капітал								
IV. Поточні зобов'язання								
Кредиторська заборгованість								
Поточні зобов'язання								
Усього: Поточні зобов'язання								
БАЛАНС								

Таблиця 2

Динаміка активів (тис. грн)

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення (+ / -)	Темп зростання
Основний капітал				
Основні засоби				
Нематеріальні активи				
Довгострокові фінансові інвестиції				
Усього: Основний капітал				
Оборотний капітал				
I Оборотні кошти				
1. Оборотні фонди				
виробничі запаси				
незавершене виробництво				
витрати майбутніх періодів				
інші оборотні активи				
Усього: Оборотні фонди				
2. Фонди обігу				
готова продукція				
грошові кошти (на рахунку, дебіторська заборгованість)				
Усього: Фонди обігу				
Усього: Оборотний капітал				
Усього: Баланс				

Таблиця 3

Фактичні джерела покриття оборотних активів

Оборотні активи і джерела їх покриття, тис. грн	На початок року	На кінець року
1	2	3
Оборотні активи – усього		
У тому числі:		
витрати майбутніх періодів		
готова продукція		
грошові кошти, розрахунки та інші активи		
Джерела покриття оборотних активів – усього		
У тому числі:		
фонд власних оборотних коштів		
частина фонду власних основних коштів		
короткострокові кредити банків		
кредиторська заборгованість		
інші позикові кошти		

Таблиця 4

Аналіз структури активів підприємства

Засоби підприємства	На початок року		На кінець року		Приріст (+ / -)	
	тис. грн	частка, %	тис. грн	частка, %	тис. грн	частка, %
1	2	3	4	5	6	7
Довгострокові активи (основні засоби)						
Оборотні активи, в т.ч.: - сфері виробництва - сфері обігу						
Всього						

Таблиця 5

Аналіз структури оборотних засобів підприємства

Види засобів	Наявність засобів, тис. грн			Структура засобів, %		
	на початок року	на кінець року	відхи лення + / -	на початок року	на кінець року	відхи лення + / -
Виробничі запаси						
Незавершене виробництво						
Витрати майбутніх періодів						
Готова продукція						
Товари відвантажені, не сплачені в строк						
Розрахунки з дебіторами						
Грошові кошти						
Використання позикових коштів						
Інші оборотні активи						
Всього						

3. Загальна оцінка рентабельності роботи підприємства (табл.7)

Таблиця 7

Показники рентабельності

Показник	Базовий рік	Звітний рік	Темп зростання
I. Звітні показники, тис. грн			
Середньорічний залишок капіталу – усього			
У тому числі власний капітал			
Балансовий прибуток			
У тому числі чистий прибуток			
Прибуток від реалізації продукції			
Собівартість реалізованої продукції			
Виручка від реалізації (без ПДВ)			
II. Розрахункові показники, %			
Рентабельність діяльності			
Рентабельність діяльності з урахуванням тільки чистого прибутку			
Рентабельність власного капіталу			
Рентабельність власного капіталу з урахуванням тільки чистого прибутку			
Рентабельність продукції (разом із іншою реалізацією)			
Рентабельність продажів			

4. Оцінка ділової активності підприємства (табл. 8)

Таблиця 8

Показники ефективності використання капіталу

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
Прибуток підприємства, тис. грн			
Виручка від реалізації продукції, тис. грн			
Середня сума капіталу, тис. грн.			
Рентабельність капіталу, %			
Рентабельність продаж, %			
Коефіцієнт оборотності капіталу			
Зміни рентабельності за рахунок: ✓ рентабельності продажів ✓ коефіцієнта оборотності			

5. Аналіз платоспроможності і кредитоспроможності підприємства
(табл. 9, 10)

Таблиця 9

Згрупування поточних затрат по степені ліквідності, тис. грн

Поточні активи, тис. грн.	На початок року	На кінець року
Грошові кошти Короткострокові фінансові вкладення		
Всього по I групі		
Готова продукція Товари відвантажені Дебіторська заборгованість		
Всього по II групі		
Виробничі запаси Незавершене виробництво Витрати майбутніх періодів		
Всього по III групі		
Інші оборотні активи		
Всього по IV групі		
Всього поточних активів		

Таблиця 10

Показники ліквідності підприємства

Показник ліквідності	Межа	На початок року	На кінець року
Абсолютний	> 0,2-0,25		
Проміжний	1:1 або 1,5:1		
Загальний	> 1,5-2,5		

6. Оцінка фінансової стійкості підприємства (табл. 11, 12, 13)

Таблиця 11

Аналіз власного та залученого капіталу підприємства

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення + / -
Загальна сума поточних активів, тис. грн.			
Загальна сума короткострокових боргів підприємства, тис. грн			
Сума власного оборотного капіталу, тис. грн			
Частка в сумі поточних активів, %:			
✓ власного капіталу;			
✓ залученого капіталу.			

Розрахунок коефіцієнту маневрування власного капіталу

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення + / -
Сума власного оборотного капіталу, тис. грн			
Загальна сума власного капіталу, тис. грн			
Коефіцієнт маневрування власного капіталу			

Забезпеченість підприємства матеріальними оборотними засобами

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення + / -
Сума власного оборотного капіталу, тис. грн			
Сума матеріальних оборотних фондів, тис. грн			
Процент забезпеченості, %			

Слід зазначити, що у даному пункті обов'язково мають наводитись також проміжні розрахунки, а також аналіз розрахованих показників.

2.3. Напрямки поліпшення фінансового стану підприємства

Доцільно навести повний аналіз розрахованих у п. 2.2. показників і на його підставі виявити та оцінити важливість проблем фінансової діяльності підприємства.

Слід визначити можливість та напрямок впливу на рівень тих показників, значення яких є незадовільними.

Розділ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Основні положення програми фінансової реструктуризації

Спираючись на теоретичну інформацію та результати фінансового аналізу діяльності підприємства треба визначити, чи є необхідною його фінансова реструктуризація. Якщо проведення такого заходу є доцільним, то слід спочатку розробити програму фінансової реструктуризації, визначити комплекс заходів, що мають бути здійснені для досягнення єдиних цілей, які є узгодженими і здійснюються за певною програмою.

Дослідження підприємства і розробка програми реструктуризації можливі за двома напрямками: від загального до конкретного, від загальних цілей і показників загальної ефективності роботи до причин низької продуктивності тощо, а потім до більш детального вивчення окремих областей діяльності організації та підхід з іншого боку, коли вивчають по черзі кожну функцію (виробництво, постачання, маркетинг тощо) з надією досягти в кінці збалансованого синтезу.

Слід розглянути два методологічних підходи до розробки програми реструктуризації: «Метод структуризації проблем (ієрархія проблем)» і «Побудова дерева цілей (ієрархія цілей)».

3.2. Етапи процесу фінансової реструктуризації підприємства та оцінка результатів її проведення

На підставі розробленої програми фінансової реструктуризації підприємства необхідно визначити основні етапи її проведення, детально охарактеризувати кожен з етапів.

Слід також теоретично оцінити ефективність проведених заходів з точки зору їх впливу на фінансовий стан підприємства.

ВИСНОВКИ

Висновки мають містити узагальнення і підсумки за кожним розділом роботи. Слід звернути увагу на особливо важливі фінансові аспекти діяльності підприємства, ще раз підкресливши важливість такого заходу оздоровлення підприємства як фінансова реструктуризація. Зупинитись на проблемах фінансової реструктуризації, які потребують вирішення.

Додатки

У додатках можуть наводитись детальні графічні зображення, таблиці статистичних даних, а також аналітичні таблиці, які були використані при написанні роботи, але розміщення яких безпосередньо в ній є недоцільним.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Александренко Т.* Эффективная реструктуризация: от чего зависит успех // Менеджмент і менеджер. – 2006. – № 12. – С. 17–23.
2. *Алексеев Н.* Издержки роста: практика консультирования растущих предприятий // Менеджмент і менеджер. – 2007. – № 1. – С. 22–29.
3. *Байцим В.* Нові підходи до управління підприємствами в сучасних умовах // Вісник Української Академії державного управління. – 2002. – № 2. – С. 62–73.
4. *Ганжа С.В.* Виробничо-збутова діяльність промислового підприємства: аспекти реструктуризації // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 95–100.
5. *Глазков С.* Реструктуризація підприємств у контексті євроінтеграції : вплив на ринок праці // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 3. – С. 40–50.
6. *Гриненко О. В.* Нормативно-правове забезпечення реструктуризації підприємств ОПК України // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 2. – С. 29–36.
7. *Гриценко Н. В.* Світовий досвід реструктуризації підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 6. – С. 67–72.
8. *Ігнатенко А. В.* Формування фінансових потоків реструктуризації міжнародних холдингів // Фондовий ринок. – 2009. – № 11. – С. 20–25.
9. *Корольова-Казанська О.* Розробка етапів реструктуризації вексельної заборгованості в інші види ліквідних активів підприємства // Економіст. – 2006. – № 1. – С. 48–50.
10. *Лианский М.* Реструктуризация предприятий на основе формирования антикризисной стратегии // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 11. – С. 56–62.
11. *Манойленко О.В.* Особливості реструктуризації великомасштабних промислових підприємств в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 3. – С. 3–10.
12. *Мартиненко М.М.* Стратегічний менеджмент : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. М. Мартиненко, І. А. Ігнат'єва. – К.: Каравела, 2006. – 320 с.
13. *Марцин В.С.* Державне регулювання реструктуризації економіки з використанням особливостей нормативно-правової бази // Економіка. Фінанси. Право. – 2007. – № 5. – С. 28–32.
14. *Міщенко В.* Реструктуризація кредитів в умовах кризи : світовий досвід і можливості застосування в Україні // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 5. – С. 12–17.
15. *Моргулець О.* Щодо реструктуризації підприємств швейної промисловості України та перспектив їх розвитку // Економіст. – 2007. – № 10. – С. 50–51.
16. *Семенова Д.О.* Деякі аспекти процесів реструктуризації підприємств в умовах економіки перехідного періоду // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 8. – С. 139–142.

17. *Стрелков М. Т.* Реструктуризация отраслевой инфраструктуры рынка электроэнергии // Энергетика та електрифікація. – 2007. – № 9. – С. 3–9.
18. *Тутунджян А.* Реструктуризация предприятия // Маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 88–96.
19. *Федосов В.* Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін. / За наук. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2002. – 387 с.
20. *Хлебников Д.* Реструктуризация компании: подходы и опасности // Менеджмент і менеджер. – 2008. – № 9/10. – С. 9–14.
21. *Шапуров Д.* Комплексная реструктуризация корпорации // Менеджмент і менеджер. – 2008. – № 9/10. – С. 20–27.

Навчально-методичне видання

Надія Володимирівна Чаленко

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Методичні рекомендації
щодо виконання курсових робіт з дисципліни
«Фінансовий менеджмент» для студентів напряму підготовки
«Фінанси і кредит» «Облік і аудит» усіх форм навчання

Відповідальний за випуск – Н. В. Чаленко
Редактор – Н. В. Щербак

Підписано до друку 10.11.2011. Формат 60x84/16. Папір – офсетний. Друк – на ризографі.
Замовлення № 112-2/11. Наклад 100 прим.

Надруковано у Видавництві
Державного економіко-технологічного університету транспорту
(Свідоцтво про реєстрацію серія ДК № 3079 від 27.12.2007 р.)
03049, м. Київ-049, вул. Миколи Лукашевича, 19